

A sportjog bűvöletében – a német jog szemszögéből*

Prof. Dr. Klaus Vieweg

I. Bevezetés.....	3
II. A sportjog jellemző ismérvei – áttekintés.....	4
III. Önszabályozás	7
1. A sportszövetségek alapvető jellegzetességei.....	7
2. Sportszövetségi autonómia és hatalom.....	9
a) Jogi alapvetés.....	9
b) A sport szabályai – funkció és jelentőség	9
c) Az összes résztvevő azonos szabályokhoz való kötődése	13
d) Egyesületi és sportszövetségi büntetések.....	14
3. Sport joghatóság.....	16
IV. A sport kétpályájú struktúrája.....	18
1. Sportszövetségi jog kontra állami jog.....	18
2. A sportszövetségi döntések állami joghatóság általi felülvizsgálhatósága.....	18
3. Felvételi igény egy monopóliumhelyzetben lévő sportszövetségbe	22
V. Nemzetköziség.....	24
1. A nemzeti és a nemzetközi sportszövetségek egymás közötti viszonyai.....	25
2. Az európai jog által támasztott követelmények.....	26
3. Harmonizációs törekvések.....	28
4. Az „50+1“- és a „6+5“-szabályok.....	31

A sportjog bővületében

5. Nemzetközi Választottbíróóságok – a Court of Arbitration for Sport (CAS)	32
VI. Többszörös hatás – a szponzorálás példáján	35
VII. Keresztmetszet-anyag	40
VIII. Dopping.....	42
1. A dopping tilalom céljai	43
2. A dopping ellenes harc eszközei	44
3. Szankcionálási lehetőségek.....	45
4. Doppingellenes törvény.....	46
IX. Felelősségi kérdések	48
1. Alapvetés.....	48
2. Tipikus felelősségi esetek	49
a) Az egyesület és vezetőség felelőssége	49
b) A szervező felelőssége	51
c) A sportszövetség felelőssége	52
d) A sportolók felelőssége.....	52
e) A nézők felelőssége	54
X. Kitekintés.....	55

* A „Zur Einführung – Sport und Recht” („Bevezetésül – sport és jog”), JuS 1983, 825 o. c. cikkem aktualizált és jelentősen kibővített változata. Az első feldolgozás 2007. 08. 09-én, míg jelen második kiadás 2010. 09. 01-jén készült el. Köszönettel tartozom Cristoph Röhl-nek és Paul Staschik-nak mindkét kiadás elkészítésében nyújtott támogatásáért, valamint Rippel-Szabó Péternek mindkét kiadás magyar nyelvű fordításáért.

I. Bevezetés

I. Bevezetés

A sport az embereket megmozgató és magával ragadó tömegjelenséggé vált. De miért is sportjog? – Erdemesebb lenne tán a jogászok beavatkozásától megkímélni a „világ legszebb mellékes dolgát”? Justitia beavatkozása esetében a sport és a játék súlyos zavaráról beszélhetnénk? – Ez utóbbi volt az évtizedekig uralkodó vélemény.¹ A valóság ennek ellenére mégis megkövetelte a jog sportba való beavatkozását,² hiszen a konfliktusok megoldandók, enyhítendőek vagy elkerülendőek. Az elüzletiesedés és a professzionalizálódás folyamata – a média növekvő jelenléte mellett – a sportot az abban aktívan résztvevők számára nemcsak konfliktusokkal terhelte, hanem a fenti folyamatok a széles körben felbukkanó és sokszínű nézeteltérések egyre növekvő médianyilvánosságához vezettek.³ Ebből következően alig van másik olyan jogterület, amely az érdeklődő nyilvánosság számára olyan átláthatóvá vált volna, mint a sport.

Tanulmányi nézőpontból a sport és a sportjog izgalmas területnek tekinthető: a valóság és a jog kölcsönhatásainak megismerése céljából, vagy kvázi következtető módszerrel első gondolatainktól motiválva új jogterületekbe nyerünk bepillantást, vagy mintegy „aha – élményként” jogösszehasonlító képességünk tökéletesítésével megismerhetjük a különböző jogterületek tudományos összefüggéseit. A sportjog keresztmetszet-anyag, és mint olyan magával ragadó. A jogászok ráadásul a többi szaktudománnyal szemben „hazai pályán játszanak”, hiszen a vitás esetben eldöntendő konfliktusok tekintetében jogi ismereteik birtokában képesek a sokrétű konfliktusmezők rendszerezésére, az eredmények, valamint azok prognózisainak és összefüggéseinek felismerésére.

¹ Példaértékű volt a Német Labdarúgó Szövetség (DFB) fővádlójának, *Kindermann*-nak, a megnyilvánulása az 1971-es ún. Bundesliga botrányban, aki kijelentette: „A sportjog előbbre való a rendes jognál”, v. ö. *H. P. Westermann, Die Verbandsstrafgewalt und das allgemeine Recht (A szövetségi büntetőhatalom és az általános jog)*, Bielefeld 1972, 52. o.

² Helyesen mint mindig *Grunsky, Haftungsrechtliche Probleme der Sportregeln (A sportszabályok felelősségi jogi problémái)* Karlsruhe 1979, 5. o., aki a sportjog „növekedési arányára” utal.

³ Aktuális és plasztikus, a médiát belekiesztő példaként a DFB játékvezetők, Manfred Amerell és Michael Kempter ügye említhető. Kempter a DFB támogatásával nyilvánosan vádolta szexuális zaklatással a játékvezetői szervezetben tisztséget betöltő Amerellt, melyre utóbbi Kemptertől kapott privát emaileket és sms-eket hozott nyilvánosságra a vádak elhárítására. V. ö. FAZ v. 17.04.2010, 35. o.

A sportjog bővületében

A konfliktusok sokszínűségéről és a sportjogot átfogó joganyagokról az első benyomást egy 48 szavas lista közvetíti, melyet jelen munka szerzője egy tervezett közös adatbank végett a hágai Asser Intézettel közösen készített el. Elkészülte után e lista után a nyilvánosság számára hozzáférhető lesz.⁴

Egy tanulmány bevezetése értelemszerűen szélességében és mélységében is korlátozott, így a súlypontozás a polgári jog szemszögéből kerül megtételre.⁵ A sportjog jellemző ismérveinek áttekintése után (lásd II.) a sportjog következő öt jellegzetessége kerül közelebbi megvilágításba: önszabályozás (III.), kétpályájú struktúra (IV.), nemzetköziség (V.), többszörös hatás (VI.) és keresztmetszet-anyag (VII.). A dopping probléma és a sporttal kapcsolatos felelősség kérdései – mint a gyakorlat szempontjából különösen fontos speciális területek – is áttekintésre kerülnek (VIII. und IX.). Végül a munka egy kitekintéssel zárul (X.).

II. A sportjog jellemző ismérvei – áttekintés

A sportjog első és központi ismertetőjegye az *önszabályozás rendszere*. A nemzetközi és nemzeti sportszövetségek igényt tartanak arra, hogy a „saját” sportjukat részleteiben ők maguk szabályozzák, mely szabályokat alkalmazni és érvényesíteni is kívánnak. Első pillantásra meglepő a szabályozás tömörsége, ami nem utolsósorban a sportszabályok funkciójából⁶ ered. Ehelyütt olyan szabályzatokról van szó, amelyek részben akár több száz oldalt is átfognak.⁷ Az önszabályozás szisztémáját elsősorban a sajátosnak tekinthető sport és sportszövet

⁴ Közelebbi információk a www.inut.jura.uni-erlangen.de a news területén kerülnek közzétételre.

⁵ Különösen olvasmányos *Nolte* közjogi szempontok alapján készített tankönyvi leírása, *Sport und Recht – Ein Lehrbuch zum internationalen, europäischen und deutschen Sportrecht* (Sport és Jog – tankönyv a nemzetközi, európai és német sportjogról), Schorndorf 2004. A sportjog átfogó bemutatását találjuk a következő könyvekben: *Schimke*, *Sportrecht* (Sportjog), Frankfurt/M. 1996; *Pfister/Steiner*, *Sportrecht von A bis Z* (Sportjog A-tól Z-ig), München 1995; *Haas/Hang/Reschke*, *Handbuch des Sportrechts* (A sportjog kézikönyve), Neuwied, irat lezárva: 2009 december; *Nolte/Horst* (szerk.), *Handbuch Sportrecht* (Sportjogi kézikönyv), Schorndorf 2009; *Fritzweiler/Pfister/Summerer*, *Praxishandbuch Sportrecht* (PHBSportR-Bearbeiter) (A sportjog kézikönyve), 2. Aufl., München 2007.

⁶ Ehhez részletesen: III. 2 b)

⁷ A Német Labdarúgó Szövetség (DFB) <http://www.dfb.de/index.php?id=11003> internetcímen lehívható szabályai (alapszabály, versenyszabályzat, jogi és eljárásrend etc.) jó 680 oldalt fognak át. Még terjedelmesebbek az UEFA (kb. 1810 oldal) és a FIFA (kb. 1440 oldal) szabályzatai.

II. A sportjog jellemző ismérvei – áttekintés

ségi értékrend határozza meg, melyre jól ismert példát szolgáltat a fair play elve vagy a dopping tilalma. A szabályzatok egységes alkalmazását és érvényre juttatását a monopol-szisztéma – az ún. „egy hely elv” (lásd ehhez III. 1.) - és a végleges döntésre igényt tartó sportbírók rendszere teszik lehetővé (lásd ehhez III. 3.).

A sportjog második – és az állami jog szempontjából különösen fontos – ismérve a *kétpályájú struktúra* – a sportszövetségi szabályzatok, valamint az állami és államok feletti jog egymás mellett való létezése. Számos tényállást – mint a monopolhelyzetben lévő szövetségbe való felvételt, vagy egy egyesületből való kizárást, a játékosok átigazolását, a média (különösen a televíziós) jogok értékesítését – az állami és az európai⁸ jog is átfog. Ezzel olyan előprogramozott konfliktusokról beszélünk, melyek végleges önszabályozására a sportszövetségek igényt tartanak. E vonatkozásban kérdéses, hogy az állami bíróságok a sportszövetségi döntéseket egyáltalán felülvizsgálhatják-e, ezt milyen mértékben tehetik meg, valamint juthatnak-e más eredményre. A Krabbe, Bosman, Simutenkov, Webster esetek, valamint a futball Bundesliga jogainak kollektív értékesítése folytán ezek a kérdések a köztudatba is bekerültek.⁹ E látványos esetek mellett azonban egyéb, az önszabályozás folytán lezárt ügyek sokasága sem merülhet feledésbe. Így a Német Labdarúgó Szövetség (DFB) sportügyekre vonatkozó (szövetségi és választottbírói) joghatósága számszerűsítve a német munkaügyi bíróságok hatáskörébe tartozó ügyek

⁸ Az európai sport helyzetéhez általában és az európai focihoz különösen v. ö. „Független tanulmány az európai sportról 2006”, melynek összefoglalója lehívható a következő címen: http://www.independentsportreview.com/doc/Executive_Summary/IESR_Executive_Summary_de.pdf (utolsó megtekintés: 2010.09.01). Továbbá az Európai Bizottság 2007 júliusában bemutatta a sport aktuális gazdasági és társadalmi kihívásaival foglalkozó „Fehér Könyv a sportról” c. tanulmányát. Egy akciótervben konkrét javaslatok is megfogalmazásra kerültek a jövőbeni EU intézkedések tekintetében. A Fehér Könyv és az ahhoz tartozó munkapapírok letölthetők a http://ec.europa.eu/sport/index_en.html címen (utolsó megtekintés: 2010.09.01). A Fehér Könyvről lásd különösen Stein, SpuRt 2008, 46 ff.

⁹ Pl. a Bundeskartellamt nem engedélyezte a DFL és a Sirius Sport Media GmbH között, a 2009-2015-ös Bundesliga idények TV-s közvetítési jogainak exkluzív szerződés keretei között való értékesítését. A Bundeskartellamt álláspontja szerint a TV-s jogok DFL általi kollektív értékesítése versenyt korlátozó megállapodásnak tekinthető, mely csak akkor lenne megengedhető, amennyiben a fogyasztók a megállapodás előnyeiből méltányosan részesednének. A Bundeskartellamt véleménye szerint csak abban az esetben lenne biztosítva, amennyiben a Bundesliga-mérkőzések összefoglalója szombaton 20 óra előtt szabadon fogható csatornán kerülne közvetítésre. Ezen okok miatt a szerződés a DFL és a Sirius Sport Media GmbH között nem jött létre, miáltal a DFL évi 500 millió € helyett csak 411 €, a TV-s jogokból származó bevételt könyvelhet el. V. ö. FAZ v. 18.08.08, 31. o.; FAZ v. 17.09.09, 18. o..

A sportjog bűvöletében

számával megegyező „teljesítményt” tudhat magáénak.¹⁰ Ennyiben azonban a sportügyekre vonatkozó joghatóság jelentősen hozzájárul az állami bíróságok tehermentesítéséhez is. Ez a kvázi vertikális kétoldalúság kiegészül egy – különösen a különböző nemzeti és nemzetközi szinten elhelyezkedő szabályok által meghatározott – horizontális szegmentációval is. Fentieket és a sportszövetségi normákkal összeütközésbe kerülő állami jogrendek sokféleségét figyelembe véve megmutatkozik, hogy a sportjog kifejezetten *komplex, szövevényes szabályhalmaz*.

Ezen gondolatok átvezetnek a sportjog harmadik ismertetőjegyéhez, a *nemzetköziséghez*. A sport nemzetközi. Sportjogi esetek minden jogrendszerben hasonló módon léteznek. E jogesetek megoldásai azonban – tekintettel a bírósági felülvizsgálat eltérő lehetőségeire, valamint a különböző alkotmányjogi megfontolásokra – részben jelentősen eltérnek egymástól. Ezen hatások kiküszöbölésére harmonizációs törekvések tesznek kísérletet.¹¹ Nemzetközi tapasztalatcserék, mint pl. az International Association of Sports Law (IASL)¹² és az International Sports Lawyer Association (ISLA)¹³ keretében ennyiben támogatásra érdemesnek bizonyulnak. Ugyanez a helyzet a nemzetközi viszonylatban megjelenő sportjogi újságokat illetően is, melyek közül különösen az International Sports Law Journal és a Pandektis, továbbá a Marquette Sports Law Review, a *Sport*, a *causa sport* és a *Desporto & Direito* említhetők. Kiemelhetők továbbá a nemzetközi sportjogi LL.M. programok, mint pl. a Griffith University Ausztráliában és a Marquette University Milwaukee-ban, az USA-ban.

A sportjog negyedik jellegzetessége, hogy a sportjog anyagából származó gazdaságilag jelentős és közvetlenül vagy közvetett módon személyek és szervezetek sokaságát érintő szabályozások ezen érintett szervezeteket és személyeket képletesen szólva kapcsolat hálójába szervezik. A szabályzatokból és szerződésekből eredő előírások gyakran különösen az értelmezés keretei között figyelembe veendő *többszörös hatással* bírnak. Erre példaként a szponzorálás említhető.

¹⁰ *Hilpert*, BayVBI 1988, 161 (161), kb. 340.000 eljárásról beszél évente.

¹¹ V. ö. pl. a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (WADA) Anti Dopping Kódexével, lehívható a http://www.wada-ama.org/en/dynamic_ch2?pageCategory=250 címen (utolsó megtekintés: 2010.09.01), v. ö. az európai szintű további előmunkálatokkal *Vieneg/Siekmann* (szerk.), *Legal Comparison and the Harmonisation of Doping Rules* (A dopping szabályok jogi összehasonlítása és harmonizációja), Berlin 2007.

¹² <http://iasl.org>

¹³ <http://www.isla-int.com>

III. Önszabályozás

Végül az ötödik ismertetőjel, hogy a sportjog esetében egy *keresztmetszet-anyagról* van szó, amely szakszerű kezelése a tudományágak közötti kapcsolatokat megértő elmét feltételez, mivel sportjogi jogeseteknél gyakran egyidejűleg polgári jogi, közjogi és büntetőjogi szempontok is szerepet játszanak. E jelleg még egyértelműbbé válik a fent felsorolt folyóiratokat, vagy a speciális sportjogi kiadványsorozatokat szemlélve, mely utóbbiakhoz „[Recht und Sport](#)“ (Sport és Jog, eddig 38 kötet), „[Beiträge zum Sportrecht](#)“ (Dolgozatok a Sportjog Témakörében, eddig 32 kötet), „Schriftenreihe des Württembergischen Fußballverbandes“ (a Württembergi Labdarúgó Szövetség Folyóirata, 46 kiadás), az azt követő sorozattal „[Schriften zum Sportrecht](#)“ (Írások a Sportjog Témakörében, eddig 18 kötet), „Recht im Sport“ (Jog a sportban, eddig 2 kötet), „Schriftenreihe Causa Sport“ (Causa Sport sorozat, eddig 2 kötet) tartoznak. Az egyetemek közötti sportjogi ülések köteteinek címében is – „[Spektrum des Sportrechts](#)“ (A sportjog spektruma), a „[Perspektiven des Sportrechts](#)“ (A sportjog perspektívái), „Prisma des Sportrechts“ (A sportjog prizmája) és „[Facetten des Sportrechts](#)“ – visszatükröződik a sportjog keresztmetszet-anyag jellege.¹⁴

III. Önszabályozás

1. A sportszövetségek alapvető jellegzetességei

Amennyiben az egyetemi és főiskolai sporttól eltekintünk, úgy a szervezett sporttevékenység a sportegyesületi és sportszövetségi kereteken belül bonyolódik.¹⁵ Ezért nem meglepő a tény, hogy a Német Olimpiai Sportszövetség (DOSB)¹⁶ – a német sport csúcsszervezete – 27 millió tagot és 91.000-et meghaladó számú torna és sportegyesületet foglal magában, melyek szintén újra 90 tagszervezetben szerveződnek.¹⁷

¹⁴ Az ülés köteteinek tartalomjegyzéke megtalálható <http://www.irut.jura.uni-erlangen.de> címen.

¹⁵ A szabadidő- vagy tömegsport mindenesetre egyre inkább az egyesületi struktúrán kívül is fejlődik; v. ö. PHBSportR – *Summerer*, 2. rész, sz. 1.

¹⁶ A DOSB 2006.05.20-án alakult meg a német sport eddigi két fedőszervezetének - a Német Sportszövetség (DSB) és a Németországi Nemzeti Olimpiai Bizottság (NOK) - összeolvadása nyomán.

¹⁷ A sportegyesületek németországi helyzetéhez részletesen lásd a 2009/2010-es Sportfejlesztési tudósítást, amely a következő címen letölthető: http://www.dosb.de/fileadmin/fm-dosb/arbeitsfelder/wiss-ges/Dateien/2010/Siegel_Bundesbericht_SEB09__end.pdf (utolsó megtekintés: 2010.09.01.).

A sportjog bővületében

A sportszövetségi rendszer lényegét mindenképp a sportegyesületek és sportszövetségek – melyek a BGB 21. §-ának értelmében a bejegyzett egyesület státusával bírnak – *piramisformájú felépítése* adja.¹⁸ Leegyszerűsítve a szövetségi piramisok a következőképpen épülnek fel: a sportegyesület – a sportérdeklődésű tagok összefogása – maga is testületi tag a helyi kerületi, körzeti vagy városi szövetségben, valamint az olyan sportágak kerületi és körzeti szakszövetségeiben, amilyen sportot az adott egyesületben űznek. A kerületi és körzeti szakszövetségek szintén tagok a mindenkori szövetségi állami szakszövetségben. A különböző sportágak szövetségi állami szakszövetségei, mint maguk a sportegyesületek¹⁹, ill. a kerületi, körzeti és városi szövetségek²⁰ szövetségi állami sportszövetségbe tömörülve a szövetségi állam határain belül bírnak hatáskörrel. A szövetségi állami szakszövetségek ezenkívül tagok a mindenkori országos szakszövetségükben (pl. Német Sí Szövetség). Az országos szakszövetségek és a 16 szövetségi állami sportszövetség végül rendes tagszervezetek a Német Olimpiai Sportszövetségben.²¹ Nemzetközi szinten²² a piramisszerű felépítés tovább folytatódik. A nemzeti országos szakszövetségek európai szövetségekbe (pl. UEFA), és nemzetközi szövetségekbe (pl. FIFA, FIS) szerveződnek. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (IOC, NOB) a svájci jog szerint 143²³ személyes taggal bíró egyesület. Az IOC rendezi az olimpiai játékokat és képviseli a világsportot. A sportszövetségek további jellemzője az ún. „egy hely-elve”²⁴. Így a DOSB felvételi rendjének 4. § 2. mondatából, a nemzetközi csúcsszervezetek szabályzatainak és az IOC szabályzatának összjátékából következik, hogy a DOSB-be minden szakterületre csak egyetlen országos szakszövetség vehető fel. A szövetségi tagállami szövetségek alapszabályai is hasonlóan tartalmazzák az egy hely-elve. Ennek az a következménye, hogy a legtöbb sportszövetség – mind nemzeti szinten, mind nemzetközileg – térben és szakmailag monopolhelyzetben²⁵ van, amely ugyan – pl.

¹⁸ Az utóbbi időben az egyesületek hivatásos szakosztályai külső gazdasági társaságokba kerültek kiszervezésre V. ö. pl. FAZ v. 25.04.2009, 30. o. az FSV Frankfurt 1899 Fußball GmbH-ről.

¹⁹ Így pl. Bayern-ben, v. ö. a BLSV alapszabályának 4. § (1) bekezdésével.

²⁰ Pl. Baden-Württemberg-ben, v. ö. az LSV Baden-Württemberg alapszabályának 4. § (1) bekezdésével.

²¹ DOSB alapszabály 6. § (1) bekezdés.

²² Részletesen lásd ehhez alább V. 1. A nemzeti és a nemzetközi sportszövetségek egymáshoz való viszonyai c. fejezetet.

²³ Adat 2010 áprilisából. Nem került beszámításra a 28 ún. honorary members és a egy ún. honour member.

²⁴ A fogalomhoz lásd Scherrer/Ludwig (szerk.), Sportrecht – Eine Begriffserläuterung (Sportjog – Fogalommagyarázat), 2. Aufl., Zürich 2010, 101. o.

²⁵ Ezzel szemben 1933-ig a sportszervezeti jelleg ma nehezen elképzelhető széttördezett-ségről beszélhetünk. Kb. 300 sportszövetség konkurált egymással, amelyek magukat

III. Önszabályozás

bajnokságok rendezésével kapcsolatban – elősegíti a hatásköri problémák elkerülését, egyidejűleg azonban például ahhoz vezet, hogy a kevés kívülálló szövetség az állami támogatások köréből nem részesül. A 2010. évi állami ösztámogatás 139 millió €-os értékét tekintetbe véve ez nem jelentéktelen konfliktuspotenciált hordoz magában.²⁶

2. Sportszövetségi autonómia és hatalom

a) Jogi alapvetés

Az egyesületi vagy sportszövetségi hatalmat – mint az általános magánautonómia kiterjesztését – az egyesületek és szövetségek saját belső ügyeinek önálló szabályozásához való joga jellemzi.²⁷ Tartalmilag e jogosultság magában foglalja a – különösen alapszabályokon keresztül történő – saját normaalkotáshoz és az öngazdálkodáshoz, valamint az így alkotott normák konkrét esetekben történő alkalmazásához való jogot is. Fentiek jogi alapját a BGB 21. és azt követő §-ai adják. Alkotmányjogilag az egyesülési szabadság egy részaspektusának tekinthető sportszövetségi autonómia a GG 9. cikk (1) bekezdésében²⁸, valamint az európai jogban az Európai Unió Alapjogi Chartája 12. cikkelye I bekezdésében biztosított.

b) A sport szabályai – funkció és jelentőség

A sporttevékenység spektruma az alkalmi szabadidősporttól a megélhetést biztosítani hivatott teljes munkaidőben végzett sportolásig terjed. Az elvileg a mindenkor sportverseny lehető legjobb lefolyásában egyaránt érdekelt

egymástól politikailag, világnézetileg és felekezethez való tartozás alapján is elhatárolták. 1933 után minden sportegyesület egységes szervezetben – a Német Birodalmi Testgyakorló Szövetségben – egyesült. Az egységes szövetség hatalmával kapcsolatos csábító emlékek bábáskodtak a sportszövetségi szerkezet újra felépítésénél 1945 után is. V. ö. ehhez *Lobbeck*, *Das Recht der Sportverbände* (A sportszövetségek joga), Marburg 1971, 68. o. A nemzetközi helyzethez v. ö. *Vieweg*, *Normsetzung und –anwendung deutscher und internationaler Verbände* (A német és nemzetközi szövetségek normaalkotása és normaalkalmazása), Berlin 1990, 57. és k. o.

²⁶ V. ö. HB v. 28.01.2010, 17. o. Az élsport támogatása az utóbbi években erősen ingadozó. Míg a 2005. évben a sportköltségvetést 133 millió €-ra értékelték, 2006-ban már hat millió €-val kevesebbet teremtett elő az állam támogatási eszközként, azaz összesen kb. 127 millió €-t. 2007 a költségvetés további szűk 20 millió €-val 108,5 millió €-ra csökkent. 2008 óta a támogatás újból jelentős mértékben emelkedett (127 Mio. €-ra).

²⁷ V. ö. *Scherrer/Ludwig*, 45. o.

²⁸ V. ö. sokakkal szemben *Steiner*, *Staat, Sport und Verfassung* (Állam, sport és alkotmány), Tettinger/Vieweg (szerk.), *Gegenwartsfragen des Sportrechts* (A sportjogi aktuális kérdések), Berlin 2004, 27. és k. o. (= DÖV 1983, 173. és k. o.); *Vieweg* (lj. 25), 147. és k. o.; PHBSportR – *Summerer* (lj. 5), 2. rész, sz. 23.

A sportjog bővületében

résztevők– akik nemcsak a sportolók maguk, hanem az egyesületek, a szövetségek, a tisztviselők, edzők, szponzorok, játékos-ügynökök és nézők – között azonban rengeteg konfliktusszituáció adódik, gondoljunk csak a dopping problematikára vagy a futballban okozott látványos sérülésekre. Mindazonáltal nem csak a fentiekből eredően lép fel jelentős szabályozási szükséglet.

Az érintett nemzeti vagy nemzetközi sportszövetség – a szövetségi autonómia gyakorlatban legjelentősebb folyamányaként – kötelező sportszabályait többé-kevésbé terjedelmes méretű szabályzatokban határozza meg, mint pl. a hivatalos atlétikai szabályzatok²⁹ vagy a nemzetközi kézilabda szabályok.³⁰ Ezeknek különböző, egymást kiegészítő *funkcióik* vannak, melyek általános és absztrakt előírások megszabásával mindenekelőtt a sportág tipizálását szolgálják, pl. a verseny helyszínére (játéktér stb.), a játék céljára, időtartamára, a csapatok erősségére, a sporteszközökre, a sportruházatra, a mozgási magatartásszabályokra tekintettel egészen a sportoló külső megjelenésével bezárólag.³¹ A sportversenyek nagyobb keretek között való lebonyolítását csak az ilyen tipizálás és egységesítés teszi lehetővé, hiszen bár a futballozó gyerekek saját igényeiknek megfelelően állapítják meg a játékszabályokat, egy liga működésének megszerzése vagy rekordlisták felállítása a sporttevékenység egységes feltételrendszerét követeli meg. A versenyt lehetővé tevő funkcióval bíró sportszabályok továbbá kiegészülnek az esélyegyenlőséget biztosító és a verseny torzulását megakadályozó előírásokkal is. A súlyemelők vagy a bokszolók súlykategóriákba való beosztása, a teljesítménynövelő szerek bevételeinek tilalma (dopping), sporteszközök vagy –anyagok engedélyezése valamint meghatározott mozgási technikák tilalma (pl. mindkét lábbal való elrugasz-

²⁹ <http://www.leichtathletik.de>

³⁰ <http://handballregeln.de>

³¹ Így a női röplabdában a TV-s nézettség növelése érdekében a testet kiemelő ruházat (fürdőruha ill. „tank top”) előírt, v. ö. Rule 5. 1. – a Nemzetközi Röplabda Szövetség (FIVB) hivatalos strandröplabda szabályai.

Ehelyütt említhető Kamerun válogatottjának egyrészes meze körüli jogi vita. Az egyrészes mezek hordását a FIFA a 2004-es Afrika-Kupa alatt mint szabályellenest megtiltotta. A Kamerunt öltöztető sportszergyártó által indított kártérítési per egyezséggel zárult, <http://www.fussball24.de/fussball/4/57/58/19915-kamerun-trikots-fifa-und-puma-schliessen-vergleich> (utolsó megtekintés: 2010.09.01). A „reklám az emberen” problémakör is hasonló összefüggésekre vonatkozik.

Az esélyegyenlőségre tekintettel és a szabályszerű világrekord-áradat elkerülése végett az Úszó Világszövetség FINA is új szabályokat vezetett be az úszók öltözékére. Így a jövőben az úszódresszek már nem fedhetik le a nyakat, a vállakat és a bokát, valamint az anyaguk nem lehet 1 mm-nél vastagabb, ill. rugalmasságuk maximum 1 Newton per 100 gramm lehet. A konkrétan az egyes úszókra szabott dresszek általánosan tiltottak. V. ö. FAZ v. 16.03.2009, 28. o.

III. Önszabályozás

codás magasugrásnál) mind ezt a célt szolgálják. Az egymással versenyző egyesületek között az esélyegyenlőség biztosítását³² kívánják elérni a sportolók átigazolását szabályozó és azt esetleg pénzfizetéstől függővé tevő előírások is. A sportszabályok továbbá a viták elkerülését, vagy legalább is a játék és verseny rendezett lefolyását speciális eljárási szabályokon és rendet védő előírásokon keresztül biztosítani kívánó funkcióval is rendelkeznek. Nem utolsósorban a sportszabályoknak magukat a sportolókat, de az ellenfeleiket és a nézőket is óvniuk kell a tipikusan a sporttevékenységből adódó veszélyektől. Dopping rendeletek, a legalacsonyabb és legmagasabb életkor előírása a bokszban, a fordulási technika tilalma a gerelyhajításnál³³ (mely a technika stadionméretű dobásokat tenne lehetővé akár a nézők sorai közé is), valamint a 12. számú futbalszabály (tiltott játék és sportszerűtlen viselkedés) ideillő szemléletes példák.

A sportszabályzatok tehát döntő *gyakorlati jelentőséget* vívnak ki maguknak azzal, hogy azok a sportszövetségi előírások szerint az adott sportág összes a sportszövetség által szervezett versenye során kötelezők. E magartadási utasítások hálózata a „mellékes dolognak számító sportot” részben rendkívüli mértékben szorosan kötötté tette. Aki pl. egyesületben kíván futballozni, meghatározott átvezető szabályokon keresztül³⁴ a DFB előírásainak betartására köteles. Amennyiben a labdarúgó másik egyesületbe kíván igazolni, úgy igazán mesteri szabályzattal szembesül,³⁵ amely az átigazolást a futballista egyesületének a bejegyzésétől, ill. meghatározott várakozási idő leteltétől³⁶ teszi függővé. Fentiekén kívül a sportszabályok lényeges és tényleges befolyással bírnak a

³² Az esélyegyenlőség egyike a sport alapelveinek, v. ö. *Adolphsen*, Internationale Dopingstrafen (Nemzetközi doppingbüntetések), Tübingen 2003, 1. o.; *Vieneg/Müller*, Gleichbehandlung im Sport – Grundlagen und Grenzen (Esélyegyenlőség a sportban – Alapok és határok), in *Mannsen/Jachmann/Gröpl* (szerk.), Festschrift für Udo Steiner, Stuttgart 2009, 889 és k. o.; *Vieneg*, Verbandsrechtliche Diskriminierungsverbote und Differenzierungsgebote, in: *Württembergischer Fußballverband e.V.* (kiadó), Minderheitenrechte im Sport (Kisebbségi jogok a sportban), Baden-Baden 2005, 71., 83. és k. o.

³³ A gerelyhajítás továbbra is fennálló veszélyessége 2007. júliusában Romában a Golden-Leauge viadalon is megmutatkozott. A távolugró Salim Sdiri-t a távolugró homokpályán a finn Tero Pitkämäki iránytól eltért gerelye oldalról a mellkasán találta el és súlyosan megsebesítette. A fordulási technika alkalmazásának tilalma ellenére is a gerely messze kirepült az előírt szektorból. V. ö. FAZ v. 2007.07.16., 26. o.

³⁴ DFB alapszabály, 3. § 1 és 2. pontja.

³⁵ DFB játékszabályzat 16. és azt követő §-ai. A DFB játékszabályzat 20. § után – közvetlenül a FIFA szabályzat, ill. a Játékosok státuszáról és átigazolásáról szóló szabályzat előírásai érvényesek nemzetközi átigazolás esetén.

³⁶ DFB játékszabályzat 29. § 6. Amatőr játékosok átigazolása esetén adott körülmények között a várakozási idő megszűnik, v. ö. DFB játékszabályzat 17. §.

A sportjog bővületében

sportolók sportág sajátosságaiból adódó önveszélyeztetésének mértékére – gondoljunk csak a művészi tornában a fizikai érintkezés nélküli földet érése -, ill. az ellenfelek és a csapattársak általi veszélyeztetés módjára és terjedelmére is. Újabban a sportszabályok a nézők – ezáltal a tv-társaságok és a szponzorok – felé irányulóan a sportágat attraktívabbá tevő funkcióval is bírnak, ezáltal is növelve a sportág népszerűségét és a televíziós jogok értékesítéséből származó bevételeket. Ebben a vonatkozásban pl. a röplabda szabályainak megváltoztatása említhető, amely szerint egy menet megnyeréséhez már nem 15, hanem 25 pont szükséges, azonban a vesztes csapat is szerezhethet egy pontot (rally pontrendszer), valamint kiemelhető az asztaliteniszben a menet 21 ponttól 11 pontra történt rövidítése. Végül bizonyos sportelőírások jelentős hatással bírnak a sportszergyártó- és reklámpiacra is. A szabályosnak tekinthető termékek tekintetében a sportszabályok piaci preferenciákat határoznak meg, és a nem szabályos termékeket adott körülmények között akár kizárják a piacról.³⁷ E szabályok kiemelkedő gazdasági jelentősége a 2006. évi futball világbajnokság alatt vált különösen nyilvánvalóvá. A Futball Világszövetség FIFA egyetlen német sportszergyártó céget bízott meg minden VB stadion és játékvezető teljes sportfelszereléssel való ellátásával. E sportszergyártó cég több mint 30 éve kifejezetten a DFB, a FIFA és az UEFA szabályainak megfelelő sporttermékek fejlesztésére specializálta magát. A vállalatnak csak egyedül ez a megbízás kb. 500.000 € bevételt jelentett.³⁸

A sportszabályok *jogi jelentőségére* tekintettel kiindulásként lényeges leszögezni, hogy azok a magánjogi jogalanyak tekinthető nemzeti és nemzetközi sportszövetségek szabályzatai, mely sportszabályok rangban az alapszabályok alatt állnak.³⁹ Másodsorban jelentőséggel bír az is, hogy a sportolók számára absztrakt – különösen megengedett vagy tiltott mozgásformákat tartalmazó⁴⁰ - magatartási szabályokat előíró sportszabályok⁴¹ a szabályozási lyukak kelet-

³⁷ Így tartalmaz pl. a DFB futballsabályok 2. szabálya aprólékos előírásokat az alkalmazandó labdák nagyságára, súlyára, keménységére és anyagára tekintettel. Futball labdák, amelyek a FIFA szabályzatának megfelelnek, „FIFA-approved” felirattal vannak ellátva és így is adhatók el. Egyedül ez a megjelölés – az így nem jelölt labdákkal szemben – jelentős hatással van az értékesítés növelésére. V. ö. kartelljogi problematika, *Tschauner*, Die rechtliche Bedeutung technischer Normen für Sportgeräte und –ausrüstung (A technikai normák jogi jelentősége a sporteszközök és -felszerelések esetében), Vieweg (szerk.), *Perspektiven des Sportrechts (A sportjog perspektívái)*, Berlin 2005, 189. o. (198. és k. o.).

³⁸ V. ö. SZ v. 2006.06.06., 26. o.

³⁹ Sokakkal szemben *Pfister*, *SpuRt* 1998, 221 (222); *Lukes*, *NJW* 1972, 125 és k. o.

⁴⁰ Pl. a DFB futballsabályok 12. szabálya, a nemzetközi kézilabda szabályok 8. szabálya.

⁴¹ *Marburger*, *Die Regeln der Technik im Recht (A technikai szabályai a jogban)*, Köln 1979, 258. és k. o.

III. Önszabályozás

kezelésének elkerülése okán gyakran elnagyolt kifejezéseket tartalmaznak. Így a futballban „tiltott játékról” ill. „sportszerűtlen magatartásról” beszélünk, amennyiben a játékos a bíró felfogása szerint „veszélyesen játszik.”⁴² A még tolerálható veszélyességi fok tekintetében hiányozó közelebbi meghatározás hiánya miatt e megfogalmazás egyedi esetben konkretizálásra szorul. Az ilyen kifejezések „meghatározatlan sportszövetségi jogi fogalmaknak” nevezhetők. A konkretizálás jogköre az említett példában a játék folyamatosságának megőrzése miatt sportszövetségi jogilag a mérkőzést játéktevezetőjét illeti meg.⁴³

c) Az összes résztvevő azonos szabályokhoz való kötődése

Kézenfekvő, hogy egy nemzeti vagy nemzetközi sportverseny céljának megfelelően csak abban az esetben szervezhető meg, amennyiben a sportág minden résztvevője ugyanazon sportszabályoknak van alávetve. Így ha minden egyesület saját szabályokat alkotna és alkalmazna, a német szövetségi ligák szervezése gyakorlatilag lehetetlenné válna. Nemzetközi szinten ugyanez irányadó az európai ligák, valamint az Európa- és világbajnokságokra is.

Az egyesületbe való belépésével a sportoló mindenekelőtt az érintett egyesület alapszabályához kötődik. Ezért kérdéses, hogy a nemzeti és nemzetközi sportszövetségek szabályaihoz való egységes kötöttség milyen módon érhető el.⁴⁴ E kötöttség egyrészt létrejöhet *alapszabályjogi megoldás* útján.⁴⁵ Az országos sportági szakszövetség olyan szabályokat bocsát ki, amelyekhez a szövetségi tagállami szakszövetségek, mint előbbi tagjai kötve vannak. Az egyes egyesületek kötődése közvetlenül a szövetségi állami szövetségeik alapszabályain keresztül történik. Végül így kerülnek rögzítésre a nemzeti sport-szakszövetség szabályai az egyesületek alapszabályaiban. A kötődés ezen for-

⁴² DFB futballszabályok 12. szabály.

⁴³ A játéktevezetők képzésük keretében döntéseik meghozatalához segítséget kapnak (játéktevezetői tanfilm „Megengedett – tiltott”). A futball szabályairól a Nemzetközi Labdarúgó Világszövetség (FIFA) „hivatalos döntéseket” is hozott.

⁴⁴ Az egészhez v. ö. *Röbriht*, Satzungsrechtliche und individualrechtliche Absicherung von Zulassungssperren als wesentlicher Bestandteil des DSB-Sanktionskatalogs (Az eltiltások alapszabályjogi és magánjogi biztosítása mint a DSB szankciókatalógusának fontos alkotóeleme), Führungs- und Verwaltungsakademie Berlin des Deutschen Sportbundes (A Német Sportszövetség Vezetői és Igazgatási Akadémiája Berlin) (kiadó), Verbandsrecht und Zulassungssperren (Szövetségi jog és eltiltások), Frankfurt/M. 1994, 12. és k. o.; PHBSportR – *Summerer* (lj. 5), 2. rész, sz. 148 és tov.; BGHZ 128, 93. és k. o. = NJW 1995, 583 és tov. = SpuRt 1995, 43. és k. o.; ehhez *Vieweg*, SpuRt 1995, 97. és k. o. és *Haas/Adolphsen*, NJW 1995, 2146 és k. o.; valamint und *Heermann*, ZHR 174 (2010), 250 és k. o.

⁴⁵ BGHZ 128, 93 (100); *Röbriht* (lj. 45), 12. o. (15 és tov.); *Vieweg*, SpuRt 1995, 97 (98 és k. o.).

mája szemléletesen „közvetett tagságnak” nevezhető. Másrészt a kötöttség ún. magánjogi, azaz *szerződéses jogi megoldásként*⁴⁶ is létrejöhet, amelynek három formája ismert: az egyéni feltételekkel megkötött szerződés (pl. Boris Becker és a Német Teniszszövetség), egy konkrét sportversenyre való jelentkezésen és felvételen nyugvó részvételi szerződés, valamint a kérelmen és licenc megadásán alapuló általános részvételi jogosultság a sportoló részére az érintett sportszövetség szervezeti és felelőségi területén belül. Az utóbb nevezett két esetben jogügyleti egyedi aktuson alapul alávetésről van szó.⁴⁷ A részvételi szerződéssel, ill. a részvételi jogosultsággal dokumentálásra kerül, hogy a sportoló a mindenkor érvényes szabályokat kifejezetten vagy legalább is ráutaló magatartással magára nézve kötelezőként elismeri.

d) Egyesületi és sportszövetségi büntetések

A sportversenyek vonatkozásában az egységes szabályok és azok betartása központi jelentőséggel bír. Ezért szükséges – ahogy azt a dopping elleni harc is egyértelműsíti – az esetleges szabálysértések szankcionálása, mely az egyesületi és szövetségi büntetések „klasszikus” kérdését veti fel. Az egyesületek és szövetségek alapszabályaihoz való kötődés mindig együtt jár a mindenkor *egyesületi és szövetségi kényszernek* való alávetettséggel. Ezen alávettség dogmatikailag különböző módon indokolható: egyrészt alapszabály jogilag, másrészt szerződési jogilag. Az uralkodó felfogás⁴⁸ abból indul ki, hogy az egyoldalúan hozott döntések – különösen a szövetségi büntetések – jogi alapja a szövetségi autonómiában gyökerezik (alapszabály jogi indoklás). Ezek az egyoldalú szövetségi döntések nem csak hasznos eszköztárat bocsátanak rendelkezésre a szövetségen belüli konfliktusok megoldására, hanem az alapszabály célja által átfogott társadalmi terület önszabályozása tekintetében az egyesületi autonómia által elismert lehetőségek következetes folytatásának is bizonyulnak. Más felfogás szerint⁴⁹ az egyoldalúan hozott egyesületi és szövetségi döntések alapja egy tisztán szerződéses konstrukció (szerződési jogi indoklás). A tag az egyesületbe való belépésével kinyilvánítja a jogügyleti egyetértését az egyesület

⁴⁶ BGHZ 128, 93 (96 és k. o.); *Röhrich* (lj. 45), 12. o. (18. és k. o.); *Vieneg*, SpuRt 1995, 97 (99).

⁴⁷ BGHZ 128, 93 (103 és tov.).

⁴⁸ BGHZ 128, 93 (99); Palandt-*Heinrichs*, BGB, 69. kiadás 2010, 25. § sz. 7 és tov.; *Pfister*, *Autonomie des Sports, sporttypisches Verhalten und staatliches Recht* (A sport autonómiaja, sporttipikus magatartás és állami jog), idézve: ua. (kiadó), *Festschrift für Werner Lorenz* (Emlékkönyv Werner Lorenz tiszteletére), Tübingen 1991, 171. o. (180. és k. o.); eltérően *Vieneg* (lj. 25), 147. és k. o.

⁴⁹ *Soergel-Hadding*, BGB, 13. kiadás 2000, 25. § sz. 37 és tov.; *van Look*, *Vereinsstrafen als Verbandsstrafen* (Az egyesületi büntetések mint szövetségi büntetések), Berlin 1990, 107. és k. o.

III. Önszabályozás

alapszabályával kapcsolatban. Amennyiben az alapszabály utóbbi meghatározott magatartások esetében szankciókat ír elő, abban az esetben a BGB 339. §-ának megfelelően kötbér fizetésére való kötelezésről van szó. A konkrét büntetés megállapítása az egyedi esetben méltányos mérlegelés alapján történik a BGB 315. §-ban foglaltak szerint.

Amennyiben monopolhelyzetben lévő szövetségről van szó és a (közvetett) tag a tevékenységére és szolgáltatásaira rá van utalva, a kapcsolatot a szövetség és a (közvetett) tag között különös konfliktuspotenciál jellemzi. Neuralgikus pontok a sportszövetségi jogban az ún. szövetségi büntetések – pl. a doppingvétség miatti kizárás vagy eltiltás –, valamint ezzel összefüggésben e döntések állami bíróságok általi felülvizsgálatának terjedelme is. Mindazonáltal tényleges jelentőségét tekintve e probléma nem túlbecsülendő. A minden évben tisztázásra szoruló sportbeli esetek száma Németországban körülbelül 420.000-re becsülhető, mely szám ráadásul meghaladja a munkaügyi bíróságok előtti eljárások számát.⁵⁰ Hasonló problémák merülnek fel, ha a sportszövetség olyan előnyöket tagad meg a tagjával szemben, melyre utóbbi magát jogosultnak tekinti, vagy – anélkül hogy azok akármilyen megalapozatlan határozatot is tartalmaznának – saját tagját sújtó döntéseket hoz.⁵¹ Ebben a tekintetben képletes példák a szövetség által szervezett tanfolyamokon való részvétel, a nevezés⁵² illetve a sportversenyen való edzői vagy egyéb részvételi jogosultság⁵³, valamint a csapatfelállítás meghatározása az érintett egyesület akaratával szemben.

⁵⁰ Így *Hilpert*, BayVBI 1988, 161 (161). V. ö. http://www.123recht.net/article.asp?a=421&f=ratgeber_sportrecht_gerichtsbarkeit&p=4 (utolsó megtekintés: 2010.09.01). Már 1971-ben összeszámolta *Schlösser*, Vereins- und Verbandsgerichtsbarkeit (Egyesületi és szövetségi joghatóság), München 1972, 20. o., egyedül a német állami futballszövetségek „sportjoghatósága” által az évente kiszabott büntetések kb. 150.000-re rúgnak.

⁵¹ Áttekintés *Vieweg*-nél (l. 25), 49. és k. o.

⁵² Lásd pl. *Charles Friedek* atléta ügyét, akit a DOSB a 2008-as pekingi olimpiai játékokra nem nevezett. Friedek ugyan teljesítette a két próbálkozáson belüli 17 méter olimpiai normáját, ezt a teljesítményt azonban a szabály alapján még egy további versenyen is el kellett volna érnie. A döntés elleni ideiglenes intézkedés sikertelennek bizonyult, v. ö. OLG Frankfurt a.M. NJW 2008, 2925 és k. o. V. ö. a Német Sportbíróság DLV-vel szemben hozott korábbi döntésével FAZ v. 21.07.08, 26. o. A problémáról általában *Monheim*, SpuRt 2009, 1. és k. o.; *Hobl*, Rechtliche Probleme der Nominierung von Leistungssportlern (A hivatásos sportolók nevezésének problémái), Bayreuth 1992, 21. és k. o.; *Weiler*, Nominierung als Rechtsproblem (A nevezés mint jogi probléma) – Bestandaufnahme und Perspektiven (Állapotfelmérés és perspektívák), Vieweg (szerk.), Spektrum des Sportrechts (A sportjog spektruma), Berlin 2003, 105. és k. o. gyakorlati példákkal.

⁵³ Jól szemlélteti ezt *Ingo Steuer* jégtáncedző esete, akit a Nemzeti Olimpiai Bizottság (NOK) korábbi Stasi tevékenysége miatt nem nevezett a 2006-os torinói olimpiai

3. Sport joghatóság

Mint láthattuk, a szövetségi büntetések és az egyéb szövetségi döntések a sportolókat és az egyesületeket tevékenységük gyakorlásában sok szempontból nézve akadályozhatják. Amennyiben pl. egy atléta első doppingvétsége miatt két éves eltiltásban részesül, ezen időtartam alatt szembe kell néznie az alapvető megélhetési forrásától való megfosztással. Adott esetben az érintett sportoló számára a profi sportba való visszatérés az eltiltás letöltése után egy bizonyos életkor elérése végett már nem jöhet számításba.⁵⁴ A sportegyesületek egzisztenciáját is fenyegethetik a szövetségi döntések, pl. a gazdasági feltételek

játékokra, Steuer azonban a részvételét a játékokon az ideiglenes intézkedés eszközének segítségével mégis kiharcolta. Később az NOK megvádolta őt egy interjú során tett becsület- és tiszteletsértő kijelentésekkel és újra felmondta az együttműködést. Erre Ingo Steuer újból elérte egy ideiglenes intézkedés meghozatalát, amely az NOK fellebbezése után végül igazolásra került, v. ö. LG München I SpRt 2007, 124. és k. o. Időközben a DEU és az állami minisztérium megegyeztek egy „tolerációs politikában”, melynek következtében Ingo Steuer továbbra is dolgozhat DEU edzőként, azonban közvetlen vagy közvetett állami támogatásban már nem részesülhet. 2008 decemberében a DEU és Ingo Steuer a vita végleges lezárásaként bírósági egyezséget kötöttek. Így a DEU-nak a 2010-es vancouveri téli olimpiai játékokig kb. 250.000 € szponzori bevételre kellett szert tennie, hogy aztán azzal Ingo Steuer fizesse meg – a Stasi tevékenységgel vádolt edző közvetlen fizetését a szövetségi belügyminisztérium azonban nem engedélyezi.

⁵⁴ V. ö. a sprinter Justin Gatlin esetével, akivel szemben 2006 augusztusában egy újbóli doppingvétség miatt 8 éves versenyeiktől való eltiltást szabtak ki. Egy amerikai bíróság később a büntetést négy évre csökkentette. A CAS-hoz benyújtott kifogásával Gatlin az eltiltás további megfélemlését kívánta elérni. Miután ez azonban 2008 júniusában sikertelennek bizonyult, az ügyet a floridai kerületi bíróság elé vitte, és ideiglenes intézkedés segítségével startengedélyt szerzett a közeledő további tárgyalások előtt. Amint azonban a bíró felismerte, hogy ő nem, hanem kizárólag a svájci szövetségi bíróság illetékes a CAS döntésével szembeni jogorvoslatra, az ideiglenes intézkedést négy nappal később visszavonta. V. ö. FAZ v. 26.06.2008, 40. o.

Flavio Briatore (Renault csapatfőnöke) Automobil Világszövetség (FIA) általi, a 2008-as szingapúri nagydíjon ífj. Nelson Piquet-nek baleset okozására való utasítása miatti örökös eltiltását a párizsi „Tribunal de Grande Instance“ kielégítő bizonyítékok hiányában hatályon kívül helyezte. V. ö. FAZ v. 06.01.2010, 26. o.

III. Önszabályozás

nemteljesítése miatt a licenc megtagadásának esetében.⁵⁵ A kiseséssel együtt járó veszteség, különösen TV-s, szponzori és arculat-átviteli pénzek tekintetében az érintett egyesület számára a gazdasági összeomlást jelentheti. A vitás esetek tehát az egyes szövetségi döntések vonatkozásában ezzel előre programozottak. A sport autonómiája megengedi, az ilyen sportszövetségen belüli véleményeltérések szabályozásánál alapszabály vagy egyéni megállapodás által egy - részint több fokú - szövetségi bíróság (pl. a DFB sportbírósága⁵⁶) illetékessége kerüljön megállapításra, melynek célja tárgy- és szakszerű döntések lehető leggyorsabb meghozatala.⁵⁷ Az állami bíróságok döntési kompetenciájának ily módon kellene visszaszorításra kerülni. Mindazonáltal ilyen szabad tér biztosítása a sportspecifikus ügyek saját felelősségre való szabályozása tekintetében nem történhet határok nélkül. A sport nem áll az állami jog (különösen az alkotmányjog) elementáris alapelvein kívül. Ebből következően meghatározott mértékű külső állami kontrolltól nem lehet eltekinteni. Fentiek ahhoz a „klasszikus” kérdéshez vezetnek, hogy a sportszövetségen belüli eljárás lezárása után vajon szükséges-e egyáltalán és milyen mértékben a sportszövetségi bírósági döntések utólagos állami bírósági kontrollnak való alávetése.⁵⁸

⁵⁵ *Vieweg/Neumann*, Zur Einführung: Probleme und Tendenzen des Lizenzierungsverfahrens (Bevezetésül: A licenceljárás problémái és tendenciái), Vieweg (szerk.), Lizenzerteilung und -versagung im Sport (A licenc kiadása és megtagadása a sportban), Stuttgart (többek között) 2005, 9. és azt k. o.; *Scherer*, Probleme der Lizenzierung von Klubs im Ligasport (A klubok licencírozásának problémái a ligasportban), Arter/Baddeley (kiadó), Sport und Recht (Sport és jog), Bern 2006, 119. és azt k. o. További problémát képeznek a manipulációs botrány körüli események az olasz futballban. Részletesebben: *Krause*, Die rechtliche Bewältigung von Sportmanipulationen in Italien (A sportmanipulációk jogi leküzdése Olaszországban, Vieweg (kiadó), Prisma des Sportrechts (A sportjog prizmjája), Berlin 2006, 123. és k. o.

Pl. a DEL a Kassel Huskies-tól a licencet egy folyamatban lévő fizetésektelenségi eljárás miatt vonta meg. Erre a jégkori csapat a Landgericht Köln előtt a DEL kizárásával szemben elért ugyan egy ideiglenes intézkedést, végül azonban az OLG München és az OLG Köln is helybenhagyta a licenc visszavonását. V. ö. FAZ v. 02.07.10, 31. o. és v. 27.08.10, 30. o.

⁵⁶ A DFB Jogi és eljárási szabályzata 2. §. Jó áttekintést nyújt a DFB sportbíróság eljárásáról *Hilpert* grafikája, Sportrecht und Sportrechtsprechung im In- und Ausland (Sportjog és sportjogi ítélezési gyakorlat bel- és külföldön) Berlin 2007, 84. o.

⁵⁷ BGHZ 87, 337 (345); *Röhrich*, Chancen und Grenzen von Sportgerichtsverfahren nach deutschem Recht (A sportbírósági eljárás esélyei és határai a német jog alapján), Röhrich (szerk.), Sportgerichtsbarkeit (Sportjoghatóság), Stuttgart 1997, 19. o. (21).

⁵⁸ Ehhez alább IV. 2. V. ö. *Röhrich*-tel is (l. 58), 22. o. és tov.

IV. A sport kétpályájú struktúrája

1. Sportszövetségi jog kontra állami jog

A sportjog feladata, hogy a sport szociális és gazdasági kapcsolati hálójából eredő sokféle megjelenési formát és konfliktushelyzetet a résztvevők egyenjogú érdekeinek is megfelelő módon fogja át, valamint hogy az egymással konfrontálódó érdekek fair módon kerüljenek figyelembe vételre. Ez nem csak azt foglalja magában, hogy a sportjognak a sportszervezetek – elsősorban a sportág specifikus szövetségi szabályozásaiban kifejezésre jutó – szakmai kompetenciáját és belső rendteremtő képességét kell a saját hasznára fordítania,⁵⁹ hanem sokkal inkább egyúttal azt is jelenti, hogy a jog általános elveit és megoldási módszereit kiegészítő vagy korrigáló módon figyelembe kell venni, amennyiben a sportszervezetek önálló szabályozási ereje csődöt mond, vagy azt nem megfelelően használják. A sportjogot ennek megfelelően két normakomplexumot átfogó *kétpályájú struktúra* jellemzi, mely egyrészt a sportszervezetek magánjogilag alkotott szövetségi jogát, másrészt az általánosan érvényes jogi normák szerint alkotott állami és államok feletti jogot jelenti. A sportspecifikus jogi kérdések megoldása gyakran – ahogy az a későbbiek folyamán még megmutatkozik – e két normakomplexum egymáshoz való viszonyától függ. A sportszövetségi normák és az általános jog összjátéka és konfliktusa, valamint a sport megjelenési formáinak sokszínűsége és az ezáltal érintett érdekek komplexuma adják e jogterület egységességét. Ezzel egyidejűleg elengedhetetlennek tekinthető a sportjog dinamikus fejlesztése, amely nem csak a sportszövetségi jogi szabályozások állami joghoz való közelítésében mutatkozik meg.

2. A sportszövetségi döntések állami joghatóság általi felülvizsgálhatósága

A fentiekre tekintettel egyértelművé vált, hogy a sportszövetségek által alkotott normák, valamint az állami és európai jog nem teljesen izoláltan állnak egymás mellett. Ezen összjáték *központi kérdése a sportszövetségi döntések állami és európai bíróságok általi felülvizsgálatának terjedelme*,⁶⁰ és egyúttal az egyesületi hatalom határai. Mindazonáltal ez a kérdés nem csak azért áll a középpontban, mert az állami és európai bíróságok határozatainak a sportszövetségek normaalkotására

⁵⁹ A DOSB tagjegyzéke áttekintést nyújt a legfontosabb sportszövetségekről, <http://www.dosb.de/de/organisation/mitgliedsorganisationen/> (utolsó megtekintés: 2010.09.01). Az alapszabályi előírások és a verseny- ill. játékszabályok az ott felsorolt szövetségeken keresztül részben megtekinthetők.

⁶⁰ Lásd a Bíróság joggyakorlatát alább V. 2.

IV. A sport kétpályájú struktúrája

és szervei – melyekhez az ún. sportbíróóságokat is tartoznak – döntési gyakorlatára tekintettel reflexhatásai vannak. Fentiek vonatkozásában három kontrollforma említhető: a sportszövetségi normák tartalmi kontrollja, a ténykontroll, valamint a szövetségi döntéshez vezető szubszumációs folyamat kontrollja.

A szociális és gazdasági hatalmi pozícióval nem rendelkező egyesületeknél és szövetségeknél az ítélkezési gyakorlat az egyesületi büntetés tekintetében csak arra korlátozódik, hogy a szankciót tartalmazó határozatnak az alapszabály szerint van-e jogalapja; az eljárás az előírtak alapján került-e lefolytatásra; az alapszabályi előírás nem törvénybe és nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző-e; a tényállás megállapítására hiba nélkül került-e sor, valamint a büntetés nem tekinthető-e méltánytalannak.⁶¹ Időközben ezeket a szempontokat az állami bíróságok egyéb egyesületi döntések kontrollja tekintetében is alkalmazzák.⁶² Az egyesületi joghatóság és hatalom kérdéskörével foglalkozó jogirodalom a gazdasági és szociális hatalmi pozícióval rendelkező egyesületek – mint pl. a sportszövetségek – szankcióinak bíróságok általi korlátozott felülvizsgálatát az 1960-as évek vége óta erősen kritizálta. E problematika az 1970-es évek elején az ún. Bundesliga-botrányban⁶³ vált nyilvánvalóvá, hiszen az egyesületi fórumokon – elsősorban a DFB Sport Választottbíróvája által – a foglalkozás gyakorlásáról és lehetőségeiről hozott döntések egyértelműen az általános jogszabályi értékek figyelembe vétele nélkül születtek.⁶⁴ Az irodalom által közösen követett célt – az egyesületi hatalom és a védelemre szoruló egyéni érdekek egymáshoz való közelítését – a bírói gyakorlat rögtön magáévá tette.

Amennyiben mind az egyesületi szankciókat, mind más, az egyénekre nézve hátrányos egyesületi döntéseket nem csak célszerűségi okokból, hanem mint a sportszövetségek egyéni normaalkotásához alkotmányjogilag garantált jogkör szükséges aspektusát elvileg megengedettnek tartjuk, abban az esetben az egyesületi hatalommal összekapcsolódó jogvédelmi rizikóval⁶⁵ állunk szemben.

⁶¹ BGHZ 21, 370 (373); 47, 381 (384 és tov.); 87, 337 (343); 102, 265 (273); OLG Frankfurt/M. NJW-RR 1986, 133 (134); OLG München NJWE-VHR 1996, 96 (98 és k. o.).

⁶² Így az OLG Frankfurt NJW 1992, 2576, LG Berlin causa sport (CaS) 2006, 73. és k. o.; ehhez LG München I SpuRt 2007, 124 és k. o. összefüggésben egy edző Nemzeti Olimpiai Bizottság általi nemzetközi versenyekre való nemnevezésével.

⁶³ V. ö. ehhez *Rauball* informatív dokumentációját, Bundesliga-Skandal (Bundesliga botrány), Berlin 1972, valamint *Hilpert* leírását (lj. 57), 209. és tov.

⁶⁴ Áttekintést találhatunk az akkori irodalomnak a szövetségi büntetések bírósági kontrolljának dogmatikai megindolására irányuló próbálkozásairól *Vieneg*-nél, JuS 1983, 825 (827 és tov.).

⁶⁵ *Burmeister*, DÖV 1978, 1 (2), a tényleges jogfosztást, ill. az oktrojált joglemondást a sportszövetség tipikus jellemzőjének tekinti.

A sportjog bővületében

Ezzel kapcsolatban először a sportszankciók és egyéb hátrányos jellegű döntések alapjául szolgáló egyesületi jogi normák messzemenő tartalmi kontrollja tekinthető elengedhetetlennek.⁶⁶ Kiindulópontként a BGH által az RKB Solodaritäts döntésében meghatározott,⁶⁷ az érdekek átfogó mérlegelésén alapuló tartalmi kontroll tétele a szövetség és tag belső viszonya esetében is alkalmazható.⁶⁸ Ebben a vonatkozásban egyrészt a monopolhelyzetben lévő szövetség, másrészt a szolgáltatásaira való ráutaltság érvei egyaránt megállják a helyüket. Időközben a BGH a tartalmi kontrollt a BGB 242 §-ában foglaltak alapján közvetlenül a sportszabályzatokra is alkalmazza.⁶⁹ A sportszövetségi szankciók alapjaként gyakorlatilag nem nélkülözhető, „meghatározhatatlan egyesületi jogi fogalmaknak” tekinthető generálklauzulákat – mint pl. „sportszerűtlen magatartás” fogalmát – az ítélkezési gyakorlatnak olyan szempontok szerint ajánlatos felülvizsgálnia, hogy az ilyen meghatározások az általános joggal összhangba hozhatók-e, és megengedett értékelési teret tartalmaznak-e.⁷⁰ Másodsorra szükség van bírósági *ténykontrollra* is,⁷¹ mellyel megakadályozható, hogy helytelen ténymegállapítás nyomán az érintett sportoló – az egyesületi jog tartalmi kontrollja ellenére – jogvédelem nélkül maradjon. Mindazonáltal a játék folyamatosságának érdekében bizonyos ún. ténybeli döntéseknek (pl. szabálytalanság helybenhagyása a futballban) ad hoc módon kell megszületniük, melyek megváltoztatása – tekintettel a játék lefolyásának megismételhetetlenségére – nyomós ok nélkül – még technikai segédeszközökkel, pl. videóval történt bizonyítás esetében⁷² – sem ajánlatos. Kérdéses ellenben, hogy

⁶⁶ BGH NJW 1995, 583 (587); NJW 2004, 2226 (2227).

⁶⁷ BGHZ 63, 282. és k. o. = NJW 1975, 771. és k. o.; ehhez többet IV. 3.

⁶⁸ *Nicklisch*, Inhaltskontrolle von Verbandsnormen (A szövetségi normák tartalmi kontrollja), Heidelberg 1982, 29. o.; Reuter, ZGR 1980, 101 (115 és tov.).

⁶⁹ BGHZ 128, 93 (101 és k. o.) = NJW 1995, 583 (585) = SpuRt 1995, 43 (46 és tov.); ehhez *Vieweg*, SpuRt 1995 97. és k. o.; OLG München SpuRt 2001, 64 (67); ehhez *Haas*, causa sport 2004, 58; Általában a szövetségi normák tartalmi kontrolljáról *Vieweg* (lj. 25), 159 és tov.; *u. a.*, Zur Inhaltskontrolle von Verbandsnormen (A szövetségi normák tartalmi kontrolljához), Leßmann/Großfeld/Vollmer (szerk.), Festschrift für Rudolf Lukes (Emlékkönyv Rudolf Lukes tiszteletére), Köln 1989, 809. és k. o.

⁷⁰ Már így *H. P. Westermann* (lj. 1), 104. és k. o. további bizonyítékokkal.

⁷¹ BGH JZ 1984, 180 (187); ehhez *Vieweg*, JZ 1984, 167 (170 és tov.).

⁷² Ehhez v. ö. *Vieweg*, Tatsachenentscheidungen im Sport – Konzeption und Korrektur (Ténybeli döntések a sportban – Koncepció és Javítás), in: Krähe/Vieweg (szerk.), Schiedsrichter und Wettkampfrichter im Sport (Játékvezetők és pontozóbírák a sportban), Stuttgart 2008, 53. és k. o.; u.a., Crezelius/Hirte/Vieweg (szerk.), Festschrift für Volker Röhrich, Köln 2005, 1255. és k. o.; *Hilpert*, Die Fehlentscheidungen der Fußballschiedsrichter (A labdarúgó játékvezető hibás döntései), Berlin 2010, passim. A 2010-es labdarúgó világbajnokság a Franciaország–Írország kvalifikációs mérkőzéssel, valamint a Németország–Anglia és az Argentína–Mexikó nyolcaddöntőkkel szemléletes

IV. A sport kétpályájú struktúrája

a sportversenyen túlmutató hatással bíró ténybeli döntés – pl. egy hosszú eltöltés – bíróságilag felülvizsgálható-e.⁷³ Harmadszor végül – nem utolsósorban a visszaélés lehetőségei miatt – elengedhetetlen a *szubszumációs kontroll* alkalmazása.⁷⁴ Ebben az esetben a központi kérdés – tekintettel a meghatározhatatlan sportszövetségi jogi fogalmakra – különösen bizonyos értékelési játéktér sportszövetségei számára való elismerése.

Az ábrázolt megoldás számításba veszi azt a körülményt, hogy a sportszövetség és a tagjai – melyhez jelen értelmezés alapján a szövetséghez tartozó egyesületek tagjai is tartoznak⁷⁵ – érdekei nemcsak egymás ellen irányulnak, hanem azoknak közös céljuk is van. Ezáltal a sportszövetségi normák és sportszövetségi döntési mechanizmusok – pl. a sportbíróságok eljárása – által megvalósuló, a konfliktusok szakszerű és fair önszabályozására való esély megőrizhető lenne. Továbbá e mérlegelési lehetőségek elismerése által az állami bíróságok mértéktartást tanúsíthatnának, amikor a szakértelemmel bíró egyesületi szervek határozatait saját döntéseikkel kívánnák pótolni. Fentiekhez kapcsolódóan az állami és európai bíróságok e fenyegető „konkurenciája” már a sportszövetségen belül is olyan szabályzatokhoz és döntésekhez vezethet, amelyeket az érintett sportolók és egyesületek is tárgyszerűnek fogadnak el.

A sportszövetségek egyre erőteljesebben törekednek az állami bíróságok kontroll-lehetőségeinek a ZPO 1025. § és azt követő előírásai által szabályozott valódi választottbíróságok útján történő teljes kizárására.⁷⁶ A sportszövetségi alapszabályban megállapításra kerül, hogy az állami joghatóság helyére füg-

példát szolgált a vitatott ténybeli döntésekre, v. ö. FAZ v. 02.12.09, 31. o. v. 29.06.10, 25. o.

⁷³ Már így *H. P. Westermann* (Ij. 1), 107. és k. o.

⁷⁴ BGHZ 102, 265 (276).

⁷⁵ A nem tagok megbüntetése mindenesetre nem megengedett. Így helyesen BGHZ 28, 131 (133); 29, 352 (359). V. ö. különösen a hivatásos futball területén folytatott vitákkal az egyesületi hatalom kiterjesztéséről, *Lukes*, Erstreckung der Vereinsgewalt auf Nichtmitglieder durch Rechtsgeschäft (Az egyesületi hatalom a nem tagokra jogügylet útján való kiterjesztése), in: Hefermehl/Gmühl/Brox (szerk.), Festschrift für Harry Westermann (Emlékkönyv Harry Westermann tiszteletére), Karlsruhe 1974, 325. o. (334 és tov.).

⁷⁶ Így pl. a DOSB Alapszabály 32. § (1) bekezdésén keresztül, v. ö. részletesen *Monheim*, Sportlerrechte und Sportgerichte im Lichte des Rechtsstaatsprinzips – auf dem Weg zu einem Bundessportgericht (Sportolói jogok és sportbíróságok a jogállam elveinek tükrében – úton az állami szövetségi sportbíróság felé), München 2006, 134 és k. o.; általában a sport választottbíróságokkal szemben támasztott követelményekről lásd még PHBSportR-*Summerer* (Ij. 13), 2. rész, sz. 280 és tov., valamint Führungs-Akademie des Deutschen Sportbundes e.V. (kiadó), Schiedsgerichte bei Dopingstreitigkeiten (Választottbíróságok a doppingügyekben), Frankfurt/M. 2003.

getlen sport választottbíróóságok – mint pl. a 2008. 01. 01-jén felállított Deutsche Sportschiedsgericht⁷⁷ – lépnek. Mivel az állami bíróságok a választottbíróósági ítéleteket csak súlyos hiányosságok esetén (vö. a ZPO 1059 §-ának taxatív felsorolásával) helyezhetik hatályon kívül, a választottbíróósági szerződéssel gyakorlatilag az állami bíróságok teljes kizárására kerül sor.⁷⁸ Fentiek a GG 19. cikkelyének (4) bekezdéséből eredő tényleges jogvédelemre vonatkozó alapjoggal csak akkor egyeztethetők össze, amennyiben a választottbíróóság az állami bírósághoz hasonló jogvédelem biztosítására képes. Ez minden esetben előfeltételezi azt, hogy a választottbíróóság csak független, pártatlan és az egyesületi szervekhez képest különböző döntéshozókból áll.⁷⁹

3. Felvételi igény egy monopolhelyzetben lévő sportszövetségbe

A GG és a BGB által biztosított (sport)szövetségi magánautonómia azon az alaptételen nyugszik, mely szerint az önszabályozási mechanizmusokon – mindenekelőtt a tagság önkéntességén – keresztül az egyesületi hatalommal való visszaélés tiltott.⁸⁰ Mindazonáltal a sportszövetségek lényegi jellemzője az egy hely-elyből eredő széleskörű térbeli és szakmai monopólium. Ennek következményként a sportszövetségekben való tagságra ráutalt személyek vonatkozásában számos konfliktushelyzet adódhat. Amennyiben a monopolhelyzetben lévő sportszövetség – mint a DOSB vagy annak elődje a DSB – az állami támogatások szétosztójaként működik, és alapszabályában⁸¹ rögzítésre került az egy hely-ely, valamint egy meghatározott szakterületre tagként egy sportszövetség már felvételre került, a konfliktus az ugyanazon sportszakterületen tevékenykedő esetleges konkurens sportszövetségekkel előre programozott. Erről az esetről volt szó a BGH⁸² XI. Polgári Jogi Tanácsa

⁷⁷ A Deutsches Sportschiedsgericht-ről részletesen lásd *Mertens*, *SpuRt* 2008, 140 és 180. és k. o., *Bredow/Klich*, *CaS* 2008, 45. és k. o.; *Fritzweiler*, *SpuRt* 2008, 175 és tov.; *Martens*, *SchiedsVZ* 2009, 99 és k. o.

⁷⁸ Ez mindazonáltal feltételezi a választottbíróósági szerződés megfelelő egyértelműségét, v. ö. LG Dortmund GRUR-RR 2009, 117 (118).

⁷⁹ V. ö. példaképpen a DOSB Alapszabály 32. § (3) bekezdésével. A Court of Arbitration for Sport (CAS) függetlenségének kérdéséhez *Oschütz*, *Sportschiedsgerichtsbarkeit* (Sport választottbíróósági joghatóság), Berlin 2005, 98. és k. o. utalással Svájc szövetségi bíróságára.

⁸⁰ *MüKo-Reuter*, BGB, 5. kiadás 2006, a 21. § előtt széljegyzetszám 93; *Leßmann*, *Die öffentlichen Aufgaben und Funktionen privatrechtlicher Wirtschaftsverbände* (A magánjogi gazdasági szövetségek közfeladatai és funkciói), Köln (többek között) 1976, 262. és k. o.

⁸¹ Lásd fentebb III. 1.

⁸² BGHZ 63, 282 és tov. = NJW 1975, 771 és tov.

IV. A sport kétpályájú struktúrája

1974.12.02-án hozott kiemelkedő jelentőséggel bíró döntésének alapjául szolgáló Rad- és Kraftfahrerbundes Solidarität e. V. (RKB Solidarität) ügyben.

Az RKB Solidarität⁸³ felvételi kérelmét a DSB az alapszabályában rögzített egy hely-elyre hivatkozva elutasította, mivel a kerékpársportot a DSB-ben a Bund Deutscher Radfahrer e. V. már képviselte. A BGH úgy döntött, hogy egy monopóliumhelyzetben lévő sportszövetség alapszabályon nyugvó felvételi korlátozásai bírói úton felülvizsgálhatók. A felülvizsgálathoz a BGH a BGB 826. §-ára, valamint a GWB 20. §-a (6) bekezdésének (korábbi törvényszövegben: 27. §) tényállásbeli ismérveire támaszkodó formulát használt fel, amely szerint a felvétel elutasítása – a már felvett tagokra tekintettel – a pályázóval szemben tárgyilagosan nem igazolható bánásmóddhoz és méltánytalan érdeksérelméhez vezethet. E vonatkozásban a monopóliumhelyzetben lévő sportszövetség és felvételt elnyerni kívánó érdekeinek átfogó mérlegelése alapján kell eljárni. Az RKB Solidarität ugyanis kiemelten érdekelt abban, hogy a DSB tagsággal együttjáró jogok és előnyök megillessék, és méltánytalanul hátrányba kerülne, amennyiben ezeket az előnyöket tőle visszatartanák. Mindenestre a DSB-nek is jogos érdeke van abban, hogy a támogatási intézkedésekkel kapcsolatban – az egy hely-ely céljának megfelelően – a döntések már a szakterületeken belül egységes rangsor szerint szülessenek, és magának a DSB-nek ezt csak felszínesen kelljen koordinálnia. Az egy hely-elyvel kapcsolatos alapszabályzati előírás ezért alapvetően megalapozott. Ezen érdekek fényében a BGH a jogvitát visszautalta, hogy így a felek részére a ténybeli döntést hozó bírósági fokon kerüljön tisztázásra, hogy mind az egy hely-elyvet, mind az ugyanazon sportágban tevékenykedő és hasonlóan jelentős sportszövetségek azonos bánásmód szerint való kezelésének elvét egyforma súllyal lehet-e tekintetbe venni.⁸⁴ Végül 1977-ben az RKB Solidarität mint különleges feladatkörrel ellátott sportszövetség⁸⁵ a DSB rendkívüli tagszervezete lett.

Ez az ítélet a BGH-t azóta többször is igazolta,⁸⁶ az ítélkezési gyakorlat⁸⁷ és a jogirodalom⁸⁸ is – ami a gyakorlati eredményt illeti – követte a BGH RKB

⁸³ A munkássportmozgalomban gyökerező RKB Solidarität 1933 előtt a világ legnagyobb kerékpársport szövetsége volt. A II. világháború után újra megalapították, és 1964 óta a DSB-ben való tagságért fáradozott.

⁸⁴ BGHZ 63, 282 (286, 291 és tov.) = NJW 1975, 771 (774 és tov.).

⁸⁵ A DSB Alapszabály 5. § 1. értelmében (most 6. § 1., 2. DOSB Alapszabály összevetve a DOSB Felvételi rendjének 4. § 3. pontjával).

⁸⁶ V. ö. csak BGH NJW-RR 1986, 583. és tov.; NJW 1999, 1326 és k. o.

⁸⁷ OLG Düsseldorf NJW-RR 1987, 503 és tov.; OLG Stuttgart NZG 2001, 997 (998); OLG Frankfurt a.M. CaS 2009, 152. és k. o.. *Heermann* kritikus észrevételével; OLG München SpzRt 2009, 251. és k. o.

A sportjog bűvöletében

Solidaritát döntését. Indoklás tekintetében a felvételi igény alapjának – a BGH által alkalmazott formula mellett, amelyik a BGB 826. §-ára és a GWB 20. § (6) bekezdésére (GWB 27. § korábbi törvényszöveg) támaszkodik⁸⁹ – részben közvetlenül a GWB 20. § (1) bekezdését és 33. §-át (GWB 26. § (2) és 35. § korábbi törvénysz.),⁹⁰ részint az alapjogok ún. horizontális hatását tekintik.⁹¹ Mások szerint a felvételi igényt az egyenlő bánásmód elve szokásjogi továbbfejlesztésének értelmezése,⁹² vagy az egyesület alapszabályon keresztüli önálló kötődése alapozza meg.⁹³

V. Nemzetköziség

A sport jelenségnek csak pusztán nemzeti szemlélete már régen nem felelne meg a valóságnak. A sportverseny manapság különösen a nemzetköziségéből él, ill. annak köszönhetően létezik.

⁸⁸ *Nolte/Polzin*, NZG 2001, 980; *Friedrich*, DSr 1994, 61 (65); összefoglalóan *Vieveg*, Verbandsrechtliche Diskriminierungsverbote und Differenzierungsgebote (Szövetségi jogi diszkriminációs tilalmak és különbségtételi előírások), in: *Württembergischer Fußballverband e.V.* (kiadó), *Minderheitenrechte im Sport (Kisebbségi jogok a sportban)*, Baden-Baden 2005, 71. o. (73 és tov.).

⁸⁹ V. ö. mindenképp BGH NJW 1999, 1326 és k. o.; OLG Frankfurt WRP 1983, 35 (37); OLG Stuttgart NZG 2001, 997 (998); OLG Düsseldorf, SpzRt 2007, 26 és k. o.; OLG München SpzRt 2009, 251 (251); MüKo-*Renter* (Fn. 84), 21. § előtt, sz. 114.

⁹⁰ LG Frankfurt, idézi OLG Frankfurt, WRP 1983, 35 (37).

⁹¹ *Nicklisch*, JZ 1976, 105 (107 és k. o.); *Reichert*, Vereins- und Verbandsrecht (Egyesületi és szövetségi jog), Köln 10. kiadás 2010, 196. o., sz. 1070; ebbe az irányba mutat továbbá BGH NZG 1999, 217 és k. o.

⁹² *O. Werner*, Die Aufnahmepflicht privatrechtlicher Vereine und Verbände (unveröffentlichte Habilitationsschrift) (Magánjogi egyesületek és szövetségek felvételének kötelezettsége – nyilvánosságra nem hozott habilitációs irat), Göttingen 1982, 606 és k. o.; *Baecker*, Grenzen der Vereinsautonomie im deutschen Sportverbandswesen (Az egyesületi autonómia határai a német sportszövetségi rendszerben), Berlin 1985, 74. és k. o.

⁹³ *Grunewald*, AcP 182 (1982), 181 (184).

1. A nemzeti és a nemzetközi sportszövetségek egymás közötti viszonyai

A sport globalizációja⁹⁴ a sport működésének minden területét átfogja. Manapság csak a legkevésbé profi módon szervezett sportágak korlátozódnak egyetlen ország határain belülre. A nemzetközi versenyek mind egyesületi szinten (pl. Bajnokok Ligája és az Európa Liga a futballban), mind a nemzeti válogatottakat és az egyéni sportolókat tekintve (mint az olimpiai játékok és a világbajnokságok) globális sporteseményként kerülnek megrendezésre. Célszerűségi okokból a nemzetközi versenyek esetében is egységes szabályzat alkalmazását kell biztosítani valamennyi résztvevővel szemben. Ezért minden globális versenyt egy nemzetközi szinten működő szövetség (pl. FIFA) rendez és visz piacra. Az ilyen eseményeken részt vevő sportolók, nemzeti szövetségek és egyesületek vagy megfelelő jogügyleti megállapodások alapján vetik alá magukat egységes szabályoknak, vagy a szabályokhoz a sportszövetségek piramisformájú felépítése miatt alapszabály-konstrukciókon keresztül kötődtek.⁹⁵

A nemzetközi hivatásos futball tekintetében a képlet a következő: a DFB-vel együtt aktuálisan további 208 nemzeti szövetség tartozik a FIFA égisze alá. Egyúttal az összes nemzeti szövetség tag a FIFA hat kontinenszövetségének (egy kontinens szövetségének) valamelyikében. Európai területen ez az UEFA. A FIFA tagság a nemzeti szövetségek számára egyrészt hasznos előnyöket tartogat pénzügyi és logisztikai támogatás formájában, másrészt azonban széleskörű kötelezettségeket is magában hordoz, mint a FIFA szabályzatainak, céljainak és ideáljainak elfogadása. A FIFA fő feladata a labdarúgó világbajnokságok megszervezése. Az UEFA-hoz összesen 53 európai nemzeti szövetség tartozik. Az UEFA szervezi az Európa bajnokságok mellett a Bajnokok Ligája és az Európa Liga egyesületi versenyeket is.

⁹⁴ Így *Adolphsen*, Eine lex sportiva für den internationalen Sport? (Lex Sportiva a nemzetközi sportban?), in: Witt/Casper (szerk.), Die Privatisierung des Privatrechts, Jahrbuch der Gesellschaft junger Zivilrechtswissenschaftler (A magánjog privatizálása, a Fiala Polgárjogászok Társaságának évkönyve), Heidelberg 2002, 281. o. (282 és tov.). V. ö. ehhez részletesen *Heß*, Voraussetzungen und Grenzen eines autonomen Sportrechts unter besonderer Berücksichtigung des internationalen Spitzensports (Az autonóm sportjog előfeltételei és határai különösen a nemzetközi élsport figyelembevételével), in: Heß/Dressler (szerk.), Aktuelle Rechtsfragen des Sports (A sport aktuális jogkérdései), Heidelberg 1999, 1, 39. és k. o.; *Nafziger*, International Sports Law (2nd Edition) (Nemzetközi sportjog), Ardsley, N.Y., 2004.

⁹⁵ Lásd ehhez fentebb III. 2 c).

2. Az európai jog által támasztott követelmények

Az európai jog jelentős befolyással bír a hivatásos sport működésére, sőt az egyes sportszabályzatok tartalmára is. Figyelemre méltó ebben az összefüggésben Meca-Medina és Majcen hosszútávúszók esete. A két úszó 1999-ben a világbajnokság alatt nandrolon-nal pozitív tesztet produkált és ennek következtében a Nemzetközi Úszósövetség (FINA) négy évre eltiltotta őket. Az eltiltás későbbi, a Nemzetközi Sportdöntőbíróság (CAS) általi kettő évre csökkentése ellenére a sportolók panaszt nyújtottak be az Európai Unió Bizottságánál, mellyel az őket érintő dopping szabályoknak az európai versenyjoggal és a szolgáltatások szabad áramlásának alapszabadságával való összeegyeztethetlenségét kifogásolták. Mind a Bizottság, és mind az Elsőfokú Európai Bíróság⁹⁶ azon a nézeten volt, hogy a kérdéses dopping előírások gazdasági jelentőség hiányában nem tartoznak az EK Szerződés (jelenleg: EUMSZ) alkalmazási területéhez.⁹⁷ A doppingtilalmak egyedül csak sport- és nem gazdasági célokat szolgálnak, ezért nem képezik az európai bíróságok vizsgálatának tárgyát. Ezt az Európai Unió Bírósága⁹⁸ alapvetően másképpen értékelte, mivel álláspontja szerint a doppingellenes szabályoknak és az azokban kilátásba helyezett szankcióknak negatív hatásai lehetnek a versenyre. Összességében a kereset azonban nem volt sikeres, mert a Bíróság szerint az abban támadott előírások bizonyára nem haladják meg a sportversenyek szervezéséhez és rendes lefolyásához szükségesek követelményeket. E joggyakorlattal – mely a MOTOE⁹⁹ ügyben szintén igazolásra került – a Bíróság ugyan a sport bizonyos mértékű különlegességét elismeri, mindazonáltal előre nem veszi ki az európai jog alkalmazási területe alól.¹⁰⁰

⁹⁶ Európai Unió Bírósága SpuRt 2005, 20. és tov. V. ö. ehhez *Schwarze/Hetzl*, EuR 2005, 581. és k. o.

⁹⁷ A Bíróság álláspontja szerint a sporttevékenység annyiban tartozik az uniós jog hatálya alá, amennyiben az EK Szerződés 2. cikkelyének értelmében a gazdasági élethez tartozik, EuGH gyűjt. 1974, 1405 (Walrave); gyűjt. 1995, I-4921 (Bosman); gyűjt. 2000, I-2681 (Lehtonen).

⁹⁸ EuGH SpuRt 2006, 195. és k. o. Az ítéletet élesen kritizálja *Infantino*, SpuRt 2007, 12. és k. o. Ez a cikk *Pfister* kritikus viszontválaszát váltotta ki, SpuRt 2007, 58. és tov.

⁹⁹ EuGH EuZW 2008, 605 (607). V. ö. ehhez *Mournianakis*, WRP 2009, 562. és k. o.

¹⁰⁰ Az uniós (verseny-)jog sportszabályokra való alkalmazását lásd a Bizottság sportról szóló Fehér Könyvében (KOM [2007] 391). Ehhez tanulságosan lásd *Stein*, SpuRt 2008, 46. és k. o.

V. Nemzetköziség

Az EU primerjogának¹⁰¹ a sportszövetségi szabályozásra gyakorolt hatására jó példát szolgáltat a profi futballban az ún. külföldi játékosokra vonatkozó klauzula fejlődése. Az 1990-es évek közepéig a DFB hivatásos játékosokra vonatkozó szabályzata előírta, hogy egy Bundesliga mérkőzésen egyidejűleg maximum 3 külföldi származású játékos léphet pályára. Hasonló szabályozások rendkívül elterjedtek voltak nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Ezek célja mindenek előtt a belföldi sportolók támogatása volt. A nagy nyilvánosságot kapott Bosman ítéletben a bíróság kimondta,¹⁰² hogy egy ilyen klauzula – az érintett a Belga Labdarúgó Szövetség volt – nem egyeztethető össze EGK Szerződés 48. cikkelyével (ma EUMSZ, ex. EK 39. cikkely). Erre tekintettel a DFB az 1996/97-es szezontól kezdődően szabályozását az EU-ból származó külföldiek tekintetében hatályon kívül helyezte. A nem EU-s külföldiek számára azonban továbbra is számos korlátozás maradt fenn. A Bíróság 2005. 04. 12-én¹⁰³ kelt ítélete azonban végül az ilyenfajta klauzulákat is megbuktatta. Az orosz profi labdarúgó Simutenkov a Spanyol Labdarúgó Szövetség egy szabálya ellen perelt, amely szerint nem az EU-ból származó külföldiek csak korlátozottan léphettek pályára. A Bíróság itt a diszkrimináció tilalma elleni jogsértést mondta ki, melyet egy az EU és Oroszország között partnerségi megállapodás kifejezetten tartalmaz. A külföldi klauzula létjogosultságának megengedhetetlensége ezzel kiterjesztésre került egy nem EU állammal kötött partnerségi megállapodásban foglaltakra tekintettel a nem EU külföldiekre is.¹⁰⁴ Időközben a német ligaszövetség is reagált a változásokra, és a 2006/07-es szezontól kezdődően a külföldiekre vonatkozó klauzulát teljes mértékben eltörölte.¹⁰⁵

¹⁰¹ Ebben az összefüggésben lásd különösen a sportra vonatkozó új illetékességi előírást az EUMSZ 165. cikkében. Ehhez tanulságosan *Mursan*, CaS 2010, 99. és k. o.; *Persch*, NJW 2010, 1917 és k. o.

¹⁰² Bíróság ítélete v. 15.12.1995 – Je. C-415/93, Gy.. 1995 I-4921. és k. o. = NJW 1996, 505. és k. o.; az irodalom intenzíven tárgyalta ezen ítéletet és a következményeit. V. ö. az általános véleményről eltérően *Arens*, SpuRt 1996, 39. és k. o.; *Strein*, SpuRt 1998, 1 (2 o.); *Vieweg/Rühl*, ZHR 166 (2002), 6. o. (8 és k. o.).

¹⁰³ EuGH EuZW 2005, 337. és k. o. (*Fischer/Groß* megjegyzéseivel) = SpuRt 2005, 155. és k. o.

¹⁰⁴ Bíróság ugyanígy SpuRt 2009, 61. és k. o. Ezen ügyben az EGK és Törökország között kötött partnerségi megállapodásról volt szó, melynek szövegezése az EGK és Oroszország között kötött megállapodáshoz nagyon hasonló.

¹⁰⁵ Így a ligaszövetség 2005.12.21-ei ülésén hozott határozata. A hazai utánpótlás intenzívebb támogatása érdekében a DFL továbbá elhatározta az ún. „Local-Player-szabály” (v. ö. § 53a DFB-játékszabályzatával is) bevezetését. E szabály szerint minden egyesület köteles legalább tizenkettő német hivatásos labdarúgóval és legalább négy német klubnál nevelt játékosal szerződésben állni.

A sportjog bővületében

A gyakorlatban sűrűn találkozni olyan sportszövetségi szabályozással, melyek labdarúgók átigazolása esetén a labdarúgó képzésének befejezése után a képzést biztosító egyesület részére kártalanítást írnak elő. A nemzeti bíróságok felfogása szerint¹⁰⁶ az ilyen kikötések mindazonáltal a BGB 138. § (1) bekezdésébe, valamint a GG 12. cikkelye (1) bekezdésébe ütköznek. A Bíróság¹⁰⁷ azonban mindezt másképpen ítéli meg. Az utánpótlás-játékosokért fizetendő képzési kártalanítás az EUMSZ 45. cikkelyében biztosított munkavállalók szabad áramlására vonatkozó alapszabadsággal alapvetően összeegyeztethető, mivel az az utánpótláskorú labdarúgók képzése és toborzása támogatásának legitím célját szolgálja. Mivel azonban a vita alapját képező (francia) előírás nem képzési kártalanítást, hanem sokkal inkább a tényleges képzési költségek-től független szerződészegés miatti kártérítési kötelezettséget tartalmaz, ez a szabály a Bíróság szerint alkalmatlannak és aránytalannak tekinthető.

3. Harmonizációs törekvések

A nagyszámú nemzeti és nemzetközi versenyek adott esetben magukban hordozzák azt, hogy a különböző sportrendezvények esetében a résztvevő sportszövetségek és sportolók részben eltérő szabályzatoknak kötelesek megfelelni, mely azonban jelentősebb mértékben elégtelennek tekinthető.¹⁰⁸ Így pl. a sportbeli szankciók területén ugyanazon magatartást tekintve aligha alkalmazható nemzeti és nemzetközi szinten teljesen különböző büntetési forma. Az azonos bánásmódra és az esélyegyenlőségre való jogot legalább az adott sportágon belül biztosítani kell, különben a sport elveszítené a hitelességét; a sportolókat éppen arra provokálnák, hogy az elrendelt szankciókat önkényesen kikérjék maguknak és azokat elutasítsák. Fentiekből következően a sport nemzetköziesedésével a harmonizációs törekvések együtt járnak.

A *dopping ellenes harcban* hosszú évek fáradozásai után¹⁰⁹ került sor harmonizációra a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (WADA) létrehozásával és a WADA-Kódex¹¹⁰ elfogadásával. A lényegi harmonizációs elemeknek a dopping ellenőrzési eljárás, az analízálási módszerek, a szankcionálás

¹⁰⁶ BGH NJW 1999, 3552. és k. o.; OLG Bremen NJOZ 2009, 3892. és k. o.; OLG Oldenburg SpuRt 2005, 164. és k. o.

¹⁰⁷ EuGH NJW 2010, 1733. és k. o. (C-325/08, Olympique Lyonnais SASP/Olivier Bernard, Newcastle UFC).

¹⁰⁸ *Schleifer*, Globalisierung im Sport (A sport globalizálódása), Stuttgart 2009, 45. és k. o. ennyiben a nemzetközi sport szabályozási hiányosságairól beszél.

¹⁰⁹ Példákkal *Vieweg/Siekmann* (l. 11).

¹¹⁰ Lásd l. 11. Részletesen *Kern*, Internationale Dopingbekämpfung, Hamburg 2007, 221. és k. o.

V. Nemzetköziség

és a jogvédelmi lehetőségek tekinthetők. A harmonizációs eljárás még messze nem került lezárásra, azonban annál sürgősebbnek tűnik, amióta a néhány államban, mint Francia- vagy Olaszországban a doppingolás büntetőjogilag is üldözendő. Ezzel az egyes sportolókat az állampolgárság vagy a verseny helyszíne szerint a sportszövetségi szankciók mellett állami pénz- vagy akár szabadságvesztés-büntetés is fenyegeti. Németországban is hosszú ideig erőteljesen napirenden volt a sportcsalás büntetőjogi tényállásának bevezetése,¹¹¹ végül azonban a hatályban lévő gyógyszerekről szóló törvény (AMG) került szigorításra.¹¹²

Egy, a kerékpársportból vett példa¹¹³ alátámasztja a pillanatnyilag még fennálló jogi széttagoltságot. A német profi kerékpárost Danilo Hondo-t a Nemzetközi Sport Választottbíróóság (CAS) doppingvétség miatt két éves eltiltással sújtotta. A svájci speciális jogi helyzet, ahol Hondo állandó lakóhelye található, lehetővé tette a CAS ítéletek felülvizsgálatára egyébként nem illetékes helyi kantoni bíróság számára a CAS ítéletének felülvizsgálatát. Ez egyedül csak azért volt lehetséges, mert mind a Nemzetközi Kerékpáros Szövetség UCI, és mind a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség székhelye Svájcban van. Ezzel a dopping eljárás esetén egy tisztán nemzeti vitáról volt szó, így a CAS döntése ellen a szövetségi bíróság helyett a helyi kantoni bíróság volt illetékes jogorvoslatra. A kantoni bíróság mindenek előtt ideiglenes intézkedéssel hatályon kívül helyezte a CAS ítéletét, hogy aztán a fő kérdést tekintve azt mégis helyben hagyja.¹¹⁴

A világszerte újra és újra felvetett *fair play-alapelv* kezelése is egyre inkább nemzetközi egységesítést követel. Eddig sem a gyakorlatnak, sem a tudomány-

¹¹¹ V. ö. egy mélyebb eszmefuttatással *Jahn*, ZIS 2006, 57. és k. o.; *u. ö.*, *SpuRt* 2005, 141 és k. o.; *Vienng*, *SpuRt* 2004, (194 és k. o.); *Leipold*, NJW-Spezial 2006, 423 és tov.; *Heger*, JA 2003, 76 és tov.; *Fritzweiler*, *SpuRt* 1998, 234 és tov. V. ö. A Sport Doppingellenes Jogi Bizottságának (ReSpoDo) zárójelentésével a lehetséges törvényi kezdeményezések tekintetében a dopping konzekvens megakadályozásáról, üldözéséről és büntetéséről a sportban, Frankfurt/M. 2005.06.15 (a zárójelentés összefoglalása megtalálható a következő címen: <http://www.dosb.de/fileadmin/fm-dosb/downloads/dosb/endausschlussbericht.pdf> (utolsó megtekintés 2010.09.01), és *Hauptmann*-nál, *SpuRt* 2005, 198, 237 és k. o.)

¹¹² Ehhez még lásd VIII. 4.

¹¹³ FAZ v. 2006.03.22, 34. o.

¹¹⁴ V. ö. Dazu <http://www.merkur-online.de/sport/gericht-verlaengert-hondo-sperre-428989.html> (utolsó megtekintés: 2010.09.01). Végeredményében a kantoni bíróság az elért ideiglenes intézkedés miatti versenyeken való részvétel idejével hosszabbította meg profi kerékpáros sportoló eltiltását. 2008. januárja óta Danilo Hondo újból aktívan kerékpározik.

nak nem sikerült a fair play fogalom általánosan elismert definícióját megalkotnia.¹¹⁵ A Nemzetközi Fair Play Charta szerint fair play alatt „nem csak a játékszabályok betartását értjük, hanem az sokkal inkább a sportoló viselkedését is körülírja: a sportbeli ellenfél tiszteletét, valamint pszichikai és fizikai sértetlenségének megőrzését. Fair módon az a sportoló viselkedik, aki képes átérezni ellenfele helyzetét is.”¹¹⁶ Ez a meghatározás mindazonáltal annyiban kerülhetett röviden megfogalmazásra, hogy csupán a sportolók egymás közötti magatartását fogja át. A fair play eszmének azonban azon felül is, ugyanúgy vertikális irányban, azaz az egyes sportolók és a föléljük rendelt sportszövetségek, valamint a sportolók és a nézők¹¹⁷ között is érvényre kell jutnia. Sem a szabályok létrehozása sem a versenyszabályok és a felvételi előírások megalkotása nem történhet önkényes módon, valamint az esélyegyenlőség által támasztott követelmények figyelembe vétele nélkül. Ugyanúgy problematikusnak tűnik valamennyi szabálysértés nem fair magatartásként való besorolása. A nem a mások védelmét szolgáló egyszerű rendszabályok megsértése (mint pl. a futballban előírt tilalom, a focimez lehúzása gólszerzés után), nem tekinthetők a fair play eszme semmibe vételének. A fairness-elv kötelező érvényesülésének indokálkül különböző jogalapok hívhatók segítségül. Az általános fair play gondolat az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikke¹¹⁸ mellett részben a BGB 242. §-ának¹¹⁹ generálklauzulájából is

¹¹⁵ Az egyes fogalomalkotási törekvésekhez v. ö. *Vieweg* (lj. 76); *P. J. Tettinger*, Fairneß als Rechtsbegriff im deutschen Recht (Fairness mint jogi fogalom a német jogban), in: Scheffen (szerk.), *Sport, Recht und Ethik* (Sport, jog és etika), Stuttgart (többek között) 1998, 33 és k. o.; általában a fairness fogalmához *H. P. Westermann*, Fairness als Rechtsbegriff (Fair magatartás mint jogi fogalom), in: *Württembergischer Fußballverband e.V.* (kiadó), *Fairness-Gebot, Sportregeln und Rechtsnormen* (A fair magatartás követelménye, sportszabályok és jogi normák), Stuttgart 2004, 79. o. (81 és k. o.); *Lenk*, Fairness in der Siegeregesellschaft? (Fair magatartás egy győztes társadalomban?), *Statement zur Preisverleihungsfeier 2001 der Fairness-Stiftung*, <http://www.fairness-stiftung.de/FairPreisStatements2001.asp?Statement=LenkStatement> (utolsó megtekintés: 2010. 09. 01); *Lenk/Pilz*, *Das Prinzip Fairness* (A fairness elv), Osnabrück, Zürich 1989.

¹¹⁶ Ehhez lásd: http://sport.freepage.de/cgi-bin/feets/freepage_ext/41030x030A/rewrite/lksport/fairaggzit.html (utolsó megtekintés: 2010.09.01).

¹¹⁷ A fair play elvét egyértelműen megsértette a Hamburg profi labdarúgója, Paolo Guerrero, aki az egyik mérkőzés után az őt szidó szurkolót fejbedobta egy műanyag palackkal, melyért ötmeccses eltávolítást kapott, v. ö. *FAZ* v. 07.04.2010.

¹¹⁸ Általában a jelentőségéhez a sportban *Soek*, *Die prozessualen Garantien des Athleten in einem Dopingverfahren* (A sportoló eljárási jogi garanciái a doppingeljárásban), in: *Röhricht/Vieweg* (szerk.), *Doping-Forum*, Stuttgart 2000, 35. és k. o.

¹¹⁹ BGHZ 87, 337 (344); ehhez *Vieweg*, *JZ* 1984, 167 és k. o.; BGHZ 102, 265 (276); 105, 306 (316 és k. o.); 128, 93 és k. o.; ehhez *Vieweg*, *SpuRt* 1995, 97 és k. o.; v. ö. még *Rähricht*, *AcP* 189 (1989), 386 (391).

V. Nemzetköziség

levezetésre kerülhet. A sportszövetségek és szabályzataikhoz kötődő személyek fair play alapelvek való betartására kötelezése ezen alapelvek a sportszövetségek alapszabályzataiba és egyéb szabályzataiba való felvétele által érhető el.¹²⁰ Elképzelhető végül a fairness magánjogi és nemzetek feletti jogszabálynak való minősítése (ún. „lex sportiva”),¹²¹ mindenesetre ezen a területen biztos ismereteink még nincsenek, ezért még idő előtti lenne a „lex sportiva” kötelező érvényességéből kiindulni.¹²²

4. Az „50+1“- és a „6+5“-szabályok

Két, jelenleg számos vita tárgyát képező, európai jogi háttérrel bíró problémakör még nem került megemlítésre.

Jelenleg hevesen vitatott a DFL ún. „50+1“-szabálya, melynek jogi alapját a ligaszövetség alapszabályának 8. § (2) bekezdése és 16. § (2) bekezdésének c) pontja képezi. Ezen előírás szerint az 1. és 2. Bundesliga egyesületeinek gazdasági társaságokba kiszervezett hivatásos labdarúgó szakosztályai csak abban az esetben kaphatnak a bajnokságban való részvételhez szükséges licenctet, amennyiben az egyesület az érintett gazdasági társaságban legalább 50+1 szavazati aránnyal rendelkezik. Ezen, a kívülálló nagybefektetők számára egy német labdarúgó-egyesület többségi tulajdonának megszerzését lehetetlenné tévő szabály ellenzői szerint az előírás egyértelműen versenykorlátozó és ezért az európai jogba ütközik.¹²³ A jogtudomány egymástól erősen eltérő álláspontokat képvisel. Egyrészt részben¹²⁴ jogellenesnek tartják az „50+1“-szabály eltörlését, és a status quo megtartására vonatkozó bírói úton is érvényesíthető igény létezését támogatják, másrészt egyéb vélemény szerint¹²⁵ az „50+1“-szabály versenyjognak való megfelelése a sportszövetségek sportpolitikai alaphatártételét lehetővé tevő – azaz hogy a hivatásos labdarúgás ne váljon a befekte-

¹²⁰ Így pl. az Olimpiai Charta alapvető elvei között a 6; ehhez közelebbről: *Vieneg* (lj. 76), 1255. o. (1271).

¹²¹ Ehhez részletesen *Adolphsen* (lj. 98), 281 és k. o.; *u. a.* (lj. 33), 628 és k. o.; *Nafziger* (lj. 98), 61. o.; *Oschütz* (lj. 83), 351 és k. o.

¹²² Ehhez *Vieneg* (lj. 76), 1255. o. (1271 és tov.); *Oschütz* (lj. 83), 359. és k. o.; *Schleier* (lj. 112), 76. és k. o.; *Röthel*, JZ 2007, 755. és k. o.

¹²³ A futball vezetői közül különösen Martin Kind, a Hannover 96 elnöke támogatja a „50+1“-szabály eltörlését. Az erre vonatkozó indítványt a DFL 2009. 11. 10. napján tartott taggyűlése nagy többséggel elutasította. V. ö. HB v. 11.11.2009, 30. o. V. ö. a DFB állandó sportbírószékéhez benyújtott keresettel <http://www.ftd.de/sport/fussball/1bundesliga/news/:50-1-hannover-96-reicht-schiedsgerichtsklage-ein/50069563.html> (utolsó megtekintés: 2010. 09. 01).

¹²⁴ *Hovemann/Wieschermann*, SpuRt 2009, 187. és k. o.

¹²⁵ *Summerer*, SpuRt 2008, 234. és k. o.; *Verse*, CaS 2010, 28. és k. o.

tők „játéklabdájává” – magánautonómiájából ered. Fentiekkel erőteljesen szembehelyezkednek az „50+1“-szabály ellenzői.¹²⁶ Álláspontjuk szerint a szabály jelenlegi formájában aránytalannak tekinthető, mivel az már előre és kivétel nélkül minden befektetőt akadályoz önálló többségi részesedés megszerzésében. Mindezek alapján a szabály sérti a verseny szabadságának európai jogi alapelvét (EUMSZ 101. cikk, ex. EKSz 81. cikk). Tekintettel a félreismerhetetlenül fennálló európai jogi kételyekre a jelenleg érvényes „50+1“-szabály sportszövetségi szinten való mielőbbi átgondolása elengedhetetlen. Amennyiben a fent vázolt aggodalmak középtávon nem háríthatók el, az ügyben minden bizonnyal a Bíróság eljárása várható.

Hasonló módon felemásnak tekinthető az ún. „6+5”-szabály európai joggal való összeegyeztethetőségének megítélése. Az előírás szerint minden labdarúgó-klub mérkőzését hat olyan játékosal köteles megkezdeni, akik azon állam válogatottjában való szereplésre jogosultak, amelyben az érintett egyesület székhelye található. Tehát csak öt kezdőjátékos nem kötelezett a fenti feltételek teljesítésére. Mind az Európai Bizottságnak¹²⁷, mind a jogirodalom jelentős részének¹²⁸ erős jogi kételyei vannak a „6+5”-szabály vonatkozásában, tekintettel az EUMSZ 45. cikkében (ex EKSz 39. cikk) biztosított munkavállalók szabad áramlásának alapszabadságára. Mindezek ellenére a FIFA – a szöványos jogirodalomra támaszkodva¹²⁹ – a szabályt mielőbb be kívánja vezetni. Fentiekkel szemben az UEFA az ún. homegrown szabály mellett tette le voksát, mely szerint minden klubban legalább nyolc olyan játékosnak kell lennie, akik 15 és 21 éves koruk között legalább három évet az egyesület anyaországában edzettek. Mivel ez a szabály nem a labdarúgók állampolgárságához kapcsolódik, az Európai Bizottság az európai joggal összeegyeztethetőnek tartja.¹³⁰

5. Nemzetközi Választottbíróóságok – a Court of Arbitration for Sport (CAS)

Az 1984-ben alapított CAS (franciául TAS) feladata mindenekelőtt aktuális és szakszerű döntések meghozatala, és ezáltal az állami-bíróági felülvizsgálat

¹²⁶ *Deutscher*, SpuRt 2009, 97. és k. o.; *Stopper*, WRP 2009, 413. és k. o.; *Klees*, EuZW 2008, 391. és k. o.; *Onart*, WRP 2010, 85. és k. o.

¹²⁷ V. ö. FAZ v. 31.05.2008, 30. o.

¹²⁸ *Streinz*, SpuRt 2008, 224. és k. o.; *Resch*, ZESAR 2007, 354. és k. o.; *Hoppe/Frohn*, CaS 2008, 251. és k. o.

¹²⁹ Etwá *Battis/Ingold/Kuhnert*, EuR 2010, 33. és k. o.

¹³⁰ V. ö. az EuZW-ben található jelentéssel, 2008, 421. Hasonlóan *Streinz*, SpuRt 2008, 224 (228).

V. Nemzetköziség

visszaszorítása. A nemzetközi szövetségek (pl. a FIFA) által alkotott szabályzatok ugyanis nem képesek az állami joghatóság teljes mértékben való kizárására, hiszen az érintetteknek a szövetségen belüli kontroll-lehetőségek kimerítése után nyitva áll az út a nemzeti rendes bíróságokhoz. A bíróságok illetékessége ebben az esetben az általános jellemzőkhöz igazodik, mint pl. a sportoló nemzetisége vagy lakóhelye. Az állami bíróságok pedig mindig a nemzetközi kollíziós magánjognak megfelelő anyagi jogot alkalmazzák. Mivel azonos tényállások esetén a mindenkori arra vonatkozó anyagi jog szerint különböző eredmények szülehetnek, a sport globalizációja a jogi széttöredezetttség veszélyét rejti magában. Így az esélyegyenlőség értelmében az egységes nemzetközi joghatóság elengedhetetlen.¹³¹ E tekintetben megoldásként kínálkozik nemzetközi választottbíróságok felállítása.¹³² Ez ugyanis az IPRG 192. cikkelye nyomán lehetővé tenné a feleknek, hogy választottbíróság kikötéssel a választottbírósági döntések állami bíróságok előtt való megtámadását teljes mértékben kizárják.¹³³ Ilyenkor a megfelelő keresetnek – jogi megalapozottság hiányában – szabály szerint elutasításra kell kerülnie. Mint sok más nemzetközi sportszövetség, a FIFA alapszabályzatában¹³⁴ is rögzített, hogy a legfelső fokon hozott döntéseket kizárólag a Court of Arbitration for Sport (CAS)¹³⁵ vizsgálhatja felül. A CAS-t eredetileg az IOC alapította, időközben azonban attól olyan függetlenné vált, hogy egy valódi választottbíróságról beszélhetünk.¹³⁶ A CAS közelmúltban hozott döntései közül elsősorban a Webster¹³⁷ és a Matuzalem¹³⁸ ügyekben hozott, a hivatásos labdarúgók szerződésszegéseinek esetében felmerülő kártérítés mértékének megállapítására vonatkozó ítéletek emelhetők ki.

¹³¹ *Adolphsen*, SchiedsVZ 2004, 169 (170); *Weller*, JuS 2006, 497 (499).

¹³² Ehhez részletesen *Adolphsen*, SchiedsVZ 2004, 169 és k. o.

¹³³ A német jogban a választottbíróságok bekapcsolása a ZPO 1025. §-ának értelmében az állami joghatóság messzemenő kizárásához vezet. Ehhez már fentebb lásd IV. 2.

¹³⁴ FIFA alapszabályok 60. cikk (4) bekezdés.

¹³⁵ Részletezve *Netzele*, Das internationale Sport-Schiedsgericht in Lausanne (A lausanne-i Nemzetközi Sport Választottbíróság), in: Röhrich (szerk.), Sportgerichtsbarkeit (Sportjoghatóság), Stuttgart (többek között) 1997, 9 és k. o., valamint *Hilpert* (lj. 57), 341. és k. o., *Monheim* (lj. 80), 381 és k. o., und *Oschütz* (lj. 83), 43. és k. o., a CAS összetételéről, illetékességéről és eljárásáról.

¹³⁶ *Oschütz* (lj. 83), 130. o.

¹³⁷ *SpURt* 2008, 114. és k. o. Ehhez kritikusan *Menke/Räker*, *SpURt* 2009, 45. és k. o.

¹³⁸ *SpURt* 2009, 157. és k. o.

A sportjog bővületében

Köszönhetően a svájci szövetségi bíróság 2007.03.22-én¹³⁹ hozott ítéletének, a CAS végső döntésre vonatkozó illetékessége jelentősen megingott. A CAS ítéletét ugyanis állami bíróság első alkalommal helyezte hatályon kívül. A CAS az argentin profi teniszezőt, Guillermo Canast doppingvétség miatt 15 hónapra eltiltotta. A CAS ítéletei ellen való fellebbezés ATP szabályzatában előírt kizárása ellenére a sportoló a svájci legfelsőbb bírósághoz fordult, amely az IPRG 192. cikkén alapuló választottbírói eljárásban hozott döntések megtámadásának kizárására vonatkozó lemondási nyilatkozatot hatálytalannak tekintette, és ezért a keresetet jogszerűnek tartotta. A bíróság szerint az általános üzleti életben szerződő felektől eltérően a sportoló és a sportszövetség egymással nem horizontális, hanem vertikális viszonyban áll. A sportoló kizárólag egyrészt vagy a sportszövetség által szabott feltételek elismerése, vagy másrésztől a foglalkozása gyakorlásáról való lemondás között választhat. Az érvényes megtámadásról való lemondást rögzítő megállapodás azonban a sportoló bizonyos fokú döntési szabadságát feltételezi. Kizárólag abban az esetben beszélhetünk a fellebbezés kizárásába való szabad beleegyezésről, amennyiben a sportoló az említett klauzula aláírása nélkül is részt vehetne a sportversenyeken. Mivel az ilyenfajta szabad beleegyezés a hivatásos sportban nem tekinthető reálisnak, a sport választottbíráskodás területén minden, az IPRG 192. cikkelye szerinti jövőbeni megtámadásról való lemondás – a szövetségi bíróság felfogását alapul véve – jogellenes.¹⁴⁰ A svájci szövetségi bíróság álláspontját alapul véve a CAS¹⁴¹ Canast – az első ítéletében foglaltakat fenntartva – 15 hónapra újból eltiltotta.

¹³⁹ Svájci legfelsőbb bíróság SpuRt 2007, 113 és k. o. = CaS 2007, 145 és k. o. (legutolsó megtekintésnél francia szövegben) *Baddeley* kritikával bírálta, CaS 2007, 155. és k. o. részletesen továbbá *Oschütz*, SpuRt 2007, 177. és k. o.

¹⁴⁰ Ehhez a végső következtetéshez jut *Öschütz* is, Jusletter v. 2007.06.04, Rz. 11. Fentieknek megfelelően az elmúlt időben a CAS ítéleteit többször megtámadták a svájci szövetségi bíróság előtt. Az eddigi legjelentősebb eset minden bizonnyal Pechstein ügye lehet. A CAS 2009. 11. 25. napján kelt ítéletében (Az. CAS 2009/A/1912) első alkalommal fogadta el a pusztán közvetett dopping-bizonyítékot a korcsolyázó Claudia Pechstein Nemzetközi Korcsolyaszövetség (ISU) általi többéves eltűntetésének alapjául. A svájci szövetségi bíróság először helyt adott a Pechstein által beterjesztett sürgős indítványnak (CaS 2009, 368 f.) és előzetes intézkedéssel lehetővé tette az olimpiai játékok selejtezőjén való részvételt, végül azonban 2010. 02. 11. napján a CAS ítélete elleni panaszt azonban elutasította. Az eljárás eddigi lefolyását lásd: CaS 2010, 3. és k. o., *Reissinger* megjegyzéseivel.

¹⁴¹ SpuRt 2007, 244 és k. o.

VI. Többszörös hatás – a szponzorálás példáján

A sportjog azért is kiemelkedő jelentőségű jogterületnek tekinthető, mivel közvetlen vagy közvetett módon, alapszabályban előírt vagy szerződéses szabályokon keresztül gyakran jelentős számú személy kerül kapcsolatba egymással, így közöttük sokféle konfliktushelyzet keletkezhet. E többszörös hatás legjobban a sportszponzorálás példáján keresztül mutatható be: szponzorálás alatt rendszerint pénz- vagy anyagi eszközök, valamint szolgáltatások vállalkozások általi sport-, kulturális, szociális és ökológiai területen tevékenykedő személyek vagy szervezetek részére való rendelkezésre bocsátását értjük a vállalkozói piaci és kommunikációs célok elérése érdekében.¹⁴² E cél elérésére a felek közvetlenül a szponzoráltat és a szponzort érintő szponzorálási szerződést kötnek. Míg a szponzorált számára a haszon főként pénzbevételekben testesül meg, a szponzor a pozitív image-transzfer által többletbevételek kíván generálni.¹⁴³ A sportszponzorálás gazdasági jelentősége az üzleti alapokon nyugvó és professzionális sportban döntő jelentőséggel bír. A jegyeladásokból, a televíziós jogokból, valamint az arculat-átvitelből eredő bevételek mellett a szponzori pénzek jelentik a sportrendezvény-szervezők fő bevételi forrásainak egyikét. Így fizetett pl. 15 vállalat egyaránt 45 millió € összegig a FIFA-nak, hogy a FIFA 2006 világbajnokság ún. hivatalos partnere legyen.¹⁴⁴ A 2010-es labdarúgó világbajnokság esetében a hat FIFA partner a piacra viteli és egyéb jogokért fejenként kb. 110 millió €-ot is kifizetett.¹⁴⁵ A 2010-es vancouveri és a 2012-es londoni olimpiai játékok szponzorálására kilenc, az IOC ún. TOP szponzor¹⁴⁶ vállalkozása jelen pillanatban mindössze-

¹⁴² Vieweg, *SpuRt* 1994, 6 és k. o.; továbbá v. ö. Reichert, Sponsoring und nationales Sportverbandsrecht (Szponzorálás és nemzeti szövetségi jog), in: Vieweg (szerk.), Sponsoring im Sport (Szponzorálás a sportban), Stuttgart (többek között) 1996, 31. és tov. Általánosságban a szponzoráláshoz Weiland, Kultur- und Sportsponsoring im deutschen Recht (Kulturális és sportszponzorálás a német jogban), Berlin 1993; Wegner, Der Sportsponsoringvertrag A szponzorálási szerződés), Baden-Baden 2002; Brubn/Mehlinger, Rechtliche Gestaltung des Sponsoring (2 Bände) (A szponzorálás jogi konstrukciója – 2 kötet), München 1992 (Band I) und 1999 (Band II).

¹⁴³ A szponzor céljairól részletesen Weiland, Der Sponsoringvertrag (A szponzorálási szerződés), München 1999, 5 és tov.; Wegner (l.j. 146), 39. és tov.

¹⁴⁴ Hamacher, *SpuRt* 2005, 55.

¹⁴⁵ V. ö. Wittneben, GRUR-Int. 2010, 287 (288).

¹⁴⁶ TOP jelenti ebben az esetben: „The Olympic Partners”.

A sportjog bővületében

sen kb. 883 millió US-\$ fordít.¹⁴⁷ Új szponzorálási koncepciók kialakításán keresztül a sportszergyártók is egyre jelentősebb mértékben építik ki a szponzorálás területén végzett tevékenységüket. Így pl. az Adidas a 2010/11-es szezontól kezdődően első alkalommal biztosít az 1. és 2. labdarúgó Bundesliga részére egységes liga-labdát, és ezért a 36 profi klubnak öt éven keresztül összesen 25 millió €-ot fizet. Egyre nagyobb jelentőségűvé válik az ún. névszponzorálás (naming rights), amelyet a futballstadionok (át-) elnevezésén Németországban fokozottan felismerhetünk (pl. az Allianz-Arena Münchenben).¹⁴⁸ A névszponzorálásra további jó példa a Toyota és a kézilabda Bundesliga, mely hivatalos elnevezése a 2007/08-as szezon óta TOYOTA-Bundesliga.¹⁴⁹ Míg a német labdarúgó Bundesliga eddig nem talált névadó szponzort¹⁵⁰, számos európai labdarúgó liga generál ezáltal jelentős bevételeket, pl. a Barclays Bank az angol Premier League-t („Barclays Premiership“) évi 30 millió €-val szponzorálja.

A következő grafika ábrázolja azt, hogy a szponzorálás által a szponzor és a szponzorált mellett további harmadik személyek is közvetetten érintettek:

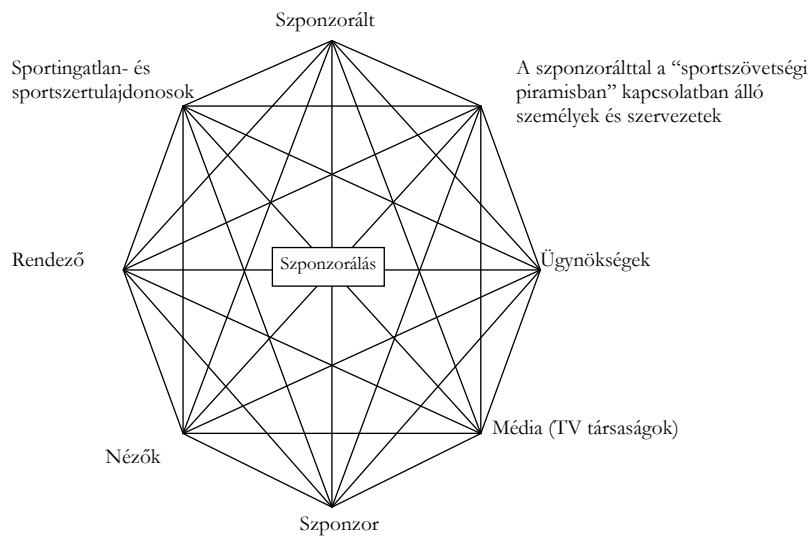
¹⁴⁷ <http://www.reuters.com/article/idUSTRE60B2KT20100112> (utolsó megtekintés: 2010.09.01); IOC 2010 Olympic Marketing Fact File, 14. o. (http://www.olympic.org/Documents/IOC_Marketing/IOC_Marketing_Fact_File_2010%20r.pdf, utolsó megtekintés: 2010.09.01). Az IOC mindenesetre a 2012-es londoni olimpiai játékokra még egy további TOP szponzort kíván szerezni az 1 milliárd US-\$ küszöb átlépése érdekében.

¹⁴⁸ *Wittneben* szerint, GRUR 2006, 814 (814), időközben a 18 futball Bundesliga egyesületből már 12 egy szponzor nevét viselő stadionban játszik, és a 119 szponzor nevét használó aréna közül, 52 egyedül Németországban található. Kulturális és sportlétesítmények névszponzorálásához általánosságban *Thiele*, *ecolex* 2005, 773. és k. o.

¹⁴⁹ V. ö. FAZ v. 17.08.2007. A Toyota a névhasználatért szezónként kb. 2 millió €-t fizet.

¹⁵⁰ Ugyan a Deutsche Telekom AG a 2007/08-a szezontól kezdődően a névhasználatra opciós jogot szerzett, később azonban ezt nem használta ki, v. ö. SZ v. 16.02.2007, 15 és 28. o.

VI. Többszörös hatás – a szponzorálás példáján

A szponzorált egyesület ill. sportszövetség sportolói és egyesületei számára – tehát a szponzorálttal a „sportszövetségi piramisban” belül kapcsolatban álló személyek és szervezetek esetében – felvetődik a kérdés a pénzügyi részese-
 sedéssel, a reklámozási kötelezettséggel¹⁵¹ és saját konkurens reklámra vonatkozó tilalommal kapcsolatban.¹⁵² A szervező ugyanúgy közvetetten érintette válhat, még ha nem is ő maga a szponzorált. Példának okáért a szervező személyéhez képest különböző sporttelep-tulajdonosokkal konfliktus keletkezhet a bérleti díj összegét, a stadionreklámot és az esemény piacosításának kérdéseit illetően. A szervező reklámérdekeivel konkurálnak a média – különösen a televíziós társaságok – érdekei, amelyek a televíziós jogok megszerzésének újrafinanszírozása érdekében a lehető legnagyobb reklámbevétel elérésre törekednek.¹⁵³ Fentiek alapján látható az is, hogy az érintetteknek

¹⁵¹ V. ö. ehhez *Reichert* (l.j. 146), 45. és k. o.

¹⁵² Kérdéses, hogy a sportolókat és az egyesületeket a szponzorokkal szemben milyen mértékben terheli a lojalitási kötelezettség. Példát szolgáltat ehhez a német úszók és a Német Úszósövetség (DSV) közötti, az úszódresszekre vonatkozó vita a 2008-as rövidpályás EB alatt. Több úszó kemény kritikát gyakorolt a felszerelést biztosító Adidas állítólagosan nem versenyképes úszódresszei tekintetében, mire az Adidas azonnali hatállyal felmondta a DSV-vel fennálló szerződését, v. ö. FAZ v. 16.12.08, 32. o.

¹⁵³ A sportesemény szervezője és a média közötti konfliktuspotenciál példaértékűen mutatkozott meg a 2007-es Tour de France esetében. Miután több doppingesetre fény de-

A sportjog bővületében

azonos érdekei is lehetnek, mivel pl. a tévé nézők pozitív hozzáállása mind a rendező, mind a médiavállalatok reklámbevételeit növeli.¹⁵⁴ Az ügynökségek a szponzoráltak, szponzorok és a média „partnerkeresésében”, a szerződéses tárgyalásokon és a szerződéskötésnél való támogatása érdekében tevékenykednek a komplikált szponzorálási piacon.¹⁵⁵ Végül a nézők érdekei is befolyásolásra kerülhetnek. Amennyiben pl. a belépőjegyeket előzetesen nagyobb számban értékesítik szponzorok részére, és így azok a szabad piacra nem jutnak ki, mely következményeként egyrészt adott esetben a nézők kereslete nem fedezhető, másrészt a stadionok esetleg nem telnek meg teljesen.¹⁵⁶

Míg a bemutatott érdekkülönbségek és az abból eredő jelentős konfliktuspotenciál ellenére korábban a szponzorálást illetően kötelező szabályok tekintetében hiányosságok voltak,¹⁵⁷ időközben a sportszövetségek előírásaiba és alapszabályaiba túlnyomórészt megfelelő szabályok kerültek felvételre.¹⁵⁸ Így pl. a DFL a kereskedelmi jogok értékesítéséről szóló rendelete (OVR) a következő

rült, az ARD és a ZDF kiszálltak az élő közvetítésből, mivel nem tartották összeegyeztethetőnek a verseny közvetítését a saját magukról kialakított képpel. A hátralévő versenyt ezért a Sat 1 és a Pro 7 közvetítették, azonban a közvetítésbe való beszállás PR katasztrófává fejlődött. A csupán 5,6 %-ra rúgó piaci részesedés alig érte el a szokásos átlag nézőszám felét. Ehhez SZ v. 2007.07.26, 17. o.

¹⁵⁴ Általában a szponzorálás és a média viszonyához *Weiland* (lj. 112), 138. és k. o.; *Bruhn/Mehlinger* (lj. 112), Band I, 23 és tov.

A szponzorok, szervezők, a média érdekeinek azonos célja és az ahhoz kapcsolódó potenciális veszélyek Emig és Mohren esetében egyértelműen megjelentek. Mind Jürgen Emig, a hesseni rádió (HR) korábbi sportvezetője, mind Wilfried Mohren, a közép-német rádió (MDR) korábbi sportvezetője sportverseny-szervezőktől jelentős összegű kenőpénzeket kaptak annak érdekében, hogy meghatározott sportversenyeket előnyben részesítve közvetítsenek a TV-ben. Emig valószínűsíthetően összesen 625.000 €-t, Mohren 330.000 €-t kaphatott. Emig-et passzív vesztegetés, hűtlen kezelés és vesztegetési bűnsegédlet miatt két év nyolc hónapra, Mohren-t passzív vesztegetés, csalás és adócsalás általi előnyszerzés miatt 2 év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték. BGHSt 54, 202; FAZ v. 01.10.2009, 37. o.

¹⁵⁵ *Vieweg*, SpuRt 94, 6 (10); *Weiland* (lj. 146), 14. és k. o.; *Wegner* (lj. 146), 63. és k. o.

¹⁵⁶ Az ún. VIP jegyek szponzorok általi üzletfelek és különösen hivatalnokok részére való kiosztása adó- és büntetőjogi kockázatokat is magában rejt. Így pl. Utz Claassen, az energiaszolgáltató EnBW korábbi igazgatóságának elnökét előnynyújtással vádolták, mivel a 2006-os labdarúgó-világbajnokság előtt a vállalat vonatkozásában fontos döntéseket hozó baden-württembergi kormánytagoknak belépőjegyeket küldött. Végül Claassen-t felmentették, mivel nem került bizonyításra, hogy Claassen a hivatalnokok hatáskörének gyakorlására kívánt volna befolyással lenni, v. ö. BGHSt 53, 6.

¹⁵⁷ V. ö. *Vieweg*, SpuRt 1994, 73 és tov.

¹⁵⁸ Általában a sportági szakszövetségek szponzorálással kapcsolatos szabályainak megengedhetőségéről *Reichert* (lj. 146), 36. és k. o.; *Bruhn/Mehlinger* (lj. 146), Band II, 43. és k. o.

VI. Többszörös hatás – a szponzorálás példáján

elnevezésű alfejezetet tartalmazza: „Piacosításra vonatkozó jogok a szponzorálás és a különös reklámfajták területén”, amelyben a szponzorálást illetően különösen a ligaszövetség és tagjai – tehát az 1. és 2. Bundesliga klubjai – közötti kapcsolatok kerültek szabályozásra.¹⁵⁹ A jogi kapcsolatokat a közvetlenül a szponzorálásban részesedők között mindenestre túlnyomóan szerződésekben rögzítik.¹⁶⁰ A szponzor és a szponzorált által kötött szponzorálási szerződések vonatkozhatnak egyedi rendezvényekre, sportfelszerelésre és ruházatra, valamint jelvények és egyéb egyedi dolgok licencére.¹⁶¹ A remélt szponzori pénzek többnyire akkor realizálhatók, ha a szponzorok részére kizárólagosságot biztosító marketingjogokat helyeznek kilátásba. Erre elsősorban a nagyobb sportrendezvények megjelölésére használt marketingjogok alkalmasak (mint „Olimpia” vagy „WM 2006”),¹⁶² azonban ebben az esetben meggondolandó, hogy ezen megjelölések megfelelő védelme gyakran csupán leíró jellegű és a forgalomban való használhatóságuk hiánya miatt aligha érhető el.¹⁶³ Pl. Leipzig város – időközben mindazonáltal vesztes – olimpiai pályázatára került megalkotásra az olimpiai jelvény és az olimpiai megjelölések védelméről szóló törvény az IOC által a sikeres pályázat előfeltételül előírt olimpiai jelvények és emblémák védelmének biztosítása érdekében.¹⁶⁴ Röviddel a németországi futball világbajnokság előtt a BGH két ítélete keltett feltűnést a „FUSSBALL WM 2006” és a „WM 2006” bejegyzett márkák márkavédelmével kapcsolatban. A BGH¹⁶⁵ azt a döntést hozta, hogy a „FUSSBALL WM 2006” márka bejegyzése mindenféle megkülönböztető képesség hiánya miatt a MarkenG 8. § (2) bekezdésének 1. mondata értelmében az igényelt szolgáltatások és áruk egésze, valamint a „WM 2006” márka azok egy része tekintetében törlendő. A 2010-es dél-afrikai labdarúgó világbajnokság előtt a BGH¹⁶⁶ egy további döntésében – a FIFA piaci erejét újból érezhető mértékben gyengítve – mind védjegyjogi, mind versenyjogi alapon megtagadta a FIFA Ferrero édes-

¹⁵⁹ Lásd OVR 13. § és a bevételek elosztására tekintettel OVR 19. §.

¹⁶⁰ Ehhez *Weiland* (Ij. 147); *Wegner* (Ij. 146).

¹⁶¹ *Vieweg*, *SpuRt* 1994, 73 (73 és tov). A sportszponzorálás kartelljogi kérdéseiről átfogóan lásd *Heermann*, *WRP* 2009, 285. és k. o.

¹⁶² Tanulságos áttekintés *Neumann*-nál, *Marken und Vermarktung im Sport* (Márkák és piacosítás a sportban), in: *Vieweg* (szerk.), *Spektrum des Sportrechts* (A sportjog spektruma), Berlin 2003, 295 és k. o.

¹⁶³ *Hamacher*, *SpuRt* 2005, 55 (55).

¹⁶⁴ V. ö. a törvény indoklásával, *BT-Drs.* 15/1669, 8. o. Az *OlympSchG* alkotmányossága már kezdetől fogva rendkívül vitatott volt. Így nem tartják a törvényt alkotmányellenesnek az *LG Darmstadt*, *SpuRt* 2006, 164. és k. o., valamint *Degenhart*, *AfP* 2006, 103. és k. o. Más nézetet van ezzel szemben *Nieder/Rauscher*, *SpuRt* 2006, 237 (238 és tov.).

¹⁶⁵ *BGH WRP* 2006, 1121 és k. o. = *GRUR* 2006, 850 és k. o. = *SpuRt* 2007, 119 és k. o.

¹⁶⁶ *BGH K&R* 2010, 401. és k. o. Ehhez *Soldner/Rottstegge*, *K&R* 2010, 389. és k. o.

séggártó ellen benyújtott törlési igényét. Ezen helyzetekben a sportjog többszörös hatása – itt a szponzor, a szponzorált és azon harmadik személyek között, akik a bejegyzett márkajogokat használni akarták – egyértelműen felismerhető.

VII. Keresztmetszet-anyag

Az sport elüzletiesedésének, professzionalizálódásának és a média erőteljes jelenlétének utóbbi évtizedekben megfigyelhető folyamata olyan konfliktusok keletkezéséhez vezetett, amelyek megoldása különböző jogterületekből adódik. Így kerül a tömegtájékoztatási szempontból jelentős eseménynek tekinthető sport minden nemzeti jogterülettel, valamint az európai joggal érintkezésbe. Sportgazdasági jog, sport-munkajog, sport-média jog, sportfelelősségi jog, sportszövetségi jog és sportalkotmányjog – hogy csak néhányat megnevezzünk – képezik összességükben a keresztmetszet-anyag sportjogot. A rendezők, sportszövetségek, sportolók és szurkolók közötti kapcsolatok a polgári jogon alapulnak.¹⁶⁷ A szerződéses vagy szerződésen kívüli igények a BGB normahálójából erednek. A jelentős sportesemények piacosításának, különösen az értékesítési jogok médiára való átruházásának alapját is a magánjog előírásai képezik (BGB, UWG, UrhG stb.).¹⁶⁸ Emellett a közjogi normák is vonatkozhatnak a sportra, ha példának okáért az egyesületekkel vagy szurkolókkal szemben biztonsági intézkedéseket kell alkalmazni, melyek a rendvédelem és veszélyelhárítás (rendőrségi és biztonságrendészeti jog) tekintetében éppen a jelentős sporteseményeknél játszanak egyre fontosabb

¹⁶⁷ A (potenciális) huligánokra vonatkozó egész országra kiterjedő mérkőzéslátogatásról való eltiltásának jogszerűségéről lásd BGH SpuRt 2010, 28. és k. o., 28 ff. *Bruncker* megjegyzéseivel.

¹⁶⁸ Jelenleg széles körben vitatott az amatőr labdarúgó-mérkőzések interneten való bejegyzéshez kötött és ingyenes felhasználásának lehetősége (Hartplatzhelden” eset). Míg a bíróságok eddig ezt nem így látták (vgl. LG Stuttgart SpuRt 2008, 166. és k. o.; OLG Stuttgart SpuRt 2009, 252. és k. o.), a jogirodalom szinte egyöntetűen a szabad felhasználás mellett áll (v. ö. *Feldmann/Höppner*, K&R 2008, 421. és k. o.; *Hoeren/Schröder*, MMR 2008, 553 és tov.; *Maume*, MMR 2008, 797. és k. o.; *Frey*, CR 2008, 530. és k. o.; *Ernst*, CaS 2008, 289. és tov.; *Ehmann*, GRUR-Int. 2009, 659. és k. o.; *Ohly*, CaS 2009, 148. és k. o.; *ders.*, GRUR 2010, 487. és k. o.; *Maume*, MMR 2009, 398. és tov.; *Paal*, CR 2009, 438. és k. o.; *Fesenmair*, NJOZ 2009, 3673. és k. o.; *Peukert*, WRP 2010, 316. és k. o.). A BGH a folyamatban lévő felülvizsgálatot az Az. I ZR 60/09 számon folytatja.

VII. Keresztmetszet-anyag

szerepet.¹⁶⁹ Alkotmányjogi szempontból a sportolók alapjogai mindenek előtt az egyesületi jogi szankciók (pl. kizárás egy versenyről vagy eltiltás) vonatkozásában bírnak jelentőséggel. A sportszövetségi szabályok és az azok alapján egyedi esetekben hozott intézkedések is a GG 12. cikkelyének (1) bekezdésben szabályozott, a foglalkozás szabad megválasztásához való jog tükrében ítélendők meg.¹⁷⁰ Végül megemlítendő, hogy a büntetőjog is egyre inkább előtérbe kerül. Kiemelhető ezen a területen a német futball Robert Hoyzer játévezető személye körüli manipulációs botránya (csaláshoz nyújtott büntethető bűnszegély a StGB 263. § szerint),¹⁷¹ az újra és újra felbukkanó huliganizmus problematikája (különösen a StGB 223. és azt követő §-ai és a 123. §), valamint a dopping önálló büntetőjogi tényállásának bevezetéséről évek óta ellentétes érvekkel¹⁷² folytatott vita.¹⁷³

¹⁶⁹ Alapul ehhez lásd *Deutsch*, Polizeiliche Gefahrenabwehr bei Sportgroßveranstaltungen (A nagyobb jelentőségű sportesemények rendőrségi biztosítása), Berlin 2005. V. ö. továbbá *Breucker*, NJW 2006, 1233 és k. o. Potenciális huligánok személyes adatainak (immár) „sport erőszaktevéként” való jogszerű tárolásáról v. ö. BVerwG, Urt. v. 09.06.2010 – Az. 6 C 5.09.

¹⁷⁰ A foglalkozás szabad megválasztásának jog mellett elsősorban a sportolók GG 2. cikk (1) bekezdéséből és 1. cikkének (1) bekezdéséből eredő személyiségi jogai lehetnek érintettek. Pl. a 800 méteres dél-afrikai futónő Caster Semenya 2009-es berlini atlétikai VB-n aratott fölényes győzelme világszerte a sportoló nemével kapcsolatos nyilvános vitát robbantott ki, v. ö. FAS v. 27.09.2009, 20. o.

¹⁷¹ Hoyzer-t a Sapina fivérek körül szerveződő fogadási maffia bírta meg azon Bundesliga és DFB kupa meccsek manipulálásával, melyekre a Sapina fivérek a magasabb fogadási bevételek érdekében fogadtak. Meglehetősen vitatott volt az a kérdés, hogy a manipulált fogadásokban való részvétel egyáltalán büntethető csalásnak minősül-e, vagy – ahogy a szövetségi ügyészség feltételezte – csupán nem büntethető „szélhámosságrol” van szó. A BGH végül a vádlottakat csalás miatt ítélte el, BGHSt 51, 165. V. ö. *Jahn/Maier*, JuS 2007, 215. és k. o.; *Engländer*, JR 2007, 477. és k. o.; *Saliger/Rönnau/Kirchheim*, NSTz 2007, 361 és k. o.; *Radtke*, Jura 2007, 445. és k. o. 2009 végén újból egy egész Európára kiterjedő fogadási botrányt lepleztek le, mely valószínűleg legalább 32 németországi és 200 európai mérkőzést – köztük Bajnokok Ligája mérkőzéseket is – befolyásolhatott, v. ö. FAZ v. 21.11.2009, 30. o.

A kézilabdában is hasonló vesztegetési botrány játszódik le. A THW Kiel korábbi menedzsere, Uwe Schwenker, valamint korábbi edzője Zvonimir Serdariusic ellen csalás és hűtlen kezelés miatt emeltek vádat. Schwenker a gyanú szerint mindösszesen 92.000 €-t utalt át a THW Kiel kasszájából a 2007-es Bajnokok Ligája visszavágóján a játévezetők megvesztegetése végett, FAZ v. 01.02.2010, 22. o.

¹⁷² Állami szankcionálást követel *Cherkebi/Mommsen*, NJW 2001, 1745 és k. o.; *Digel*, Ist das Dopingproblem lösbar? (Megoldható-e a doppingprobléma?), in: *Digel/Dickhuth* (szerk.), *Doping im Sport* (Dopping a sportban), Tübingen 2002, 118 és k. o.; *Prokop*, SpuRt 2006, 192 és k. o.; ezzel szemben elutasító *Dury*, SpuRt 2005, 137 és k. o.; *Jahn*, SpuRt 2005, 141 és k. o.; *Heger*, JA 2003, 76 és k. o. *Frühmcke*, FoR 2003, 52 és tov.; *Kröhe*, SpuRt 2006, 194 és tov.; *Grunsky*, SpuRt 2007, 188. és k. o.; kritikus áttekintés a problémáról *Vieweg*-nél, SpuRt 2004, 194 és k. o.

VIII. Dopping

Aligha van másik olyan téma, amely évtizedek óta hasonló módon szítja a sport iránt érdeklődő kedélyeket, mint a dopping hatékony és tartós leküzdésének kérdése az élsportban. A nemzeti és nemzetközi sportszövetségek évek során folytatott sokoldalú próbálkozásai az illetékességek, ellenőrzési és analízis eljárások, tilalmi listák, szankciók és jogvédelmi lehetőségek nehezen átlátható hálójának létrejöttéhez vezettek. Csak példálózó jelleggel utalnék a Németországban a nyilvánosság által különösen figyelemmel kísért Krabbe¹⁷⁴, Baumann¹⁷⁵ és Pechstein¹⁷⁶, valamint Roberts¹⁷⁷ tanulságos esetére.¹⁷⁸ A Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (WADA) és WADA-Kódexe (WADC) fontos harmonizációs lépésnek tekinthető. Mindenesetre mind a nemzetközi, mind az egyes sportágak összehasonlítása a gyakorlatban való átültetés terén még jelentős különbségeket mutat, különösen és éppen az edzésellenőrzések tekintetében. A problémát tovább fokozza az is, hogy még nem minden sportszervezet ismerte el magára nézve kötelezőnek a WADA-Kódex előírásait.¹⁷⁹ A dopping problematikával foglalkozó jogirodalom átláthatatlanná vált.¹⁸⁰ Az aktuális fejlődésre tekintettel a kerékpársporttal – pozitív doppingteszt Stefan Schumacher, Bernhard Khol esetében a 2008-as

¹⁷³ Ez a vita az új, a sportcsalás törvényi tényállását éppenséggel nem tartalmazó doppingellenes törvény elfogadása után sem hagyott alább. Így időközben Bayern állam a sportvédelmi törvénnyel kapcsolatos új kezdeményezést indított, és egy vonatkozó törvényjavaslatot is előkészített. Lásd ehhez VIII. 4. is.

¹⁷⁴ Führungs-Akademie des Deutschen Sportbundes e.V. (kiadó) (lj. 80), 211. és k. o. tartalmazza a Krabbe esetek I-III kronológiáját.

¹⁷⁵ Ténybeli dokumentációt kínál Haug, *SpuRt* 2000, 238; és Adolphsen, *SpuRt* 2000, 97. és k. o.

¹⁷⁶ V. ö. lj. 144.

¹⁷⁷ V. ö. Martens/Feldhoff, Der Fall Roberts – Ein Slalom zwischen Staatsgericht und Schiedsgericht (A Roberts-eset – szlalomozás az állami és a választottbíróóságok között), in: Vieweg (szerk.), *Prisma des Sportrechts* (A sportjog prizmája), Berlin 2006, 343. és k. o.

¹⁷⁸ Összeállítást nyújt a „tetten ért doppingbűnözőkről” Hilpert (lj. 57), 326. és k. o.

¹⁷⁹ A WADA Kódexet elismerő valamennyi nemzeti és nemzetközi sportszövetség – ezekhez tartoznak a német sportszervezetek is – listája a következő linken található: <http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=270> (utolsó megtekintés: 2010.09.01).

¹⁸⁰ A következő művek irodalomjegyzéke adhat ehhez betekintést: Adolphsen (lj. 33), 707-745. o.; Petri, Die Dopingsanktion (Doppingbüntetés), Berlin 2004, 403-423. o.; Vieweg/Siekman, (lj. 9), 683-709. o.

VIII. Dopping

Tour de France-on,¹⁸¹ valamint Patrik Sinkewitz, Alexander Winokurow esetében a 2007-es Tour de France-on, az összetettben akkor élen álló Michael Rasmussen diszkvalifikálása, valamint Floyd Landis (akit doppingolás miatt megfosztottak a 2006-os Tour címétől¹⁸²) doppinggal kapcsolatos vallomása – és a lovaglás – pozitív doppingteszt Isabell Werth és Christian Ahlmann erstében –, valamint a Pechstein ügygel összefüggésben további szakmai viták várhatók nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.¹⁸³ Fentiek vonatkozásában mindenekelőtt az a kérdés vetődik fel, hogy vajon a sportcsalás büntetőjogi tényállásának bevezetése a problematika megoldásához hatékonyabban járulna-e hozzá.

1. A dopping tilalom céljai

A dopping tilalom három célt szolgál: az esélyegyenlőség és ezzel a fair play versenyen való biztosítását,¹⁸⁴ az atléták egészségének védelmét,¹⁸⁵ valamint az érintett sportág nézőszáma csökkenésének elkerülését.¹⁸⁶

¹⁸¹ FAZ v. 15.10.2008, 30. o. Szintén Bernhard Kohl áll a vérplazma-gyártó Humanplasma bécsi vérbankja körüli ügy középpontjában, melyet állítólag biatlonisták, hosszútávfutók és versenykerékpárosok is felkerestek, v. ö. FAZ v. 02.04.2009, 27. o.

¹⁸² FAZ v. 21.05.2010, 30. o.

¹⁸³ Így pl. Bundestag sportbizottságának egykori elnöke, Peter Danckert már az élsport köztámogatását egészében kérdéssé tette, v. ö. SZ v. 2007.07.20, 27. o.

¹⁸⁴ A sportbeli esélyegyenlőség az ún. az emberi test teljesítőképességének technikai eszközök alkalmazásával való növelését jelentő „techno dopping” esetében is veszélyeztetett. Feltűnést keltett pl. Oscar Pistorius, comb alatt mindkét lábánál amputált atléta esete. Habár *Prof. Dr. Brüggemann et al.* (lásd *Sports Technology* 2008, Nr. 4/5, 220-227. o.) biomechanikai szakvéleménye igazolta, hogy a sportoló által alkalmazott karbonprotézisek a többi futóval szemben egyértelmű előnyt jelentenek, a CAS az Atlétikai Világszövetség IAAF 2008-as pekingi olimpiai játékokra vonatkozó versenytilalmát hatályon kívül helyezte, v. ö. CAS SpuRt 2008, 152. és k. o. A CAS-t nem győzte meg az atléta állítólagos metabolikai előnye. Ezt kritizálja *Krabe*, SpuRt 2008, 149. V. ö. továbbá *Schild*-del, CaS 2008, 128. és k. o.

¹⁸⁵ Így 1987-ben a tízpróbázó Birgit Dressel gyógyszerekkel való visszaélés, egy évvel később pedig a súlylökő Ralf Reichenbach anabólina rendszeres fogyasztása következtében hunyt el. V. ö. ehhez még *Link*, NJW 1987, 2545 és k. o.

¹⁸⁶ Állandó doppingbotrányok esetében az érintett sportág nézőszámának csökkenése odáig vezethet, hogy a nézők és a szponzorok véglegesen elfordulnak az adott sportágtól. Így pl. a számos doppingvétség miatt határozta el a Gerolsteiner és a Telekom a kerékpársportból való kiszállását, v. ö. FAZ v. 05.09.2007, 17. o. és FAZ v. 28.11.2007, 32. o.

2. A doping ellenes harc eszközei

A doping vétségek feltárása esetében fontos eszköz a szigorúan szabályozott és átfogó *ellenőrzési rendszer*.¹⁸⁷ Ez nemcsak a versenyeken történő ellenőrzést feltételezi, hanem az ún. edzéseken való kontrollt is (nemzetközileg az „out of competition” fogalma került bevezetésre). Nemzeti szinten 1968 óta végeznek ellenőrzést a versenyeken. Edzéseken végzett szisztematikus ellenőrzés 1990 óta van. Németországban a Nemzeti Doppingellenes Ügynökség (NADA) 2003 januári felállítása óta a doping ellenőrzések központilag szervezettek. 2009-ben Németországban a versenyeken végzett kontrollok száma kb. 2.500-ra, míg az edzéseken végzett ellenőrzéseké kb. 3.700-ra rúgott.¹⁸⁸ Az atlétákat részben teljesen véletlen, részben célzottan, általában bejelentés nélkül az edzés alatt keresték fel, és vizelet- vagy vérmintát vettek tőlük. Ezzel összefüggésben áll az elérhetőség problémája, hiszen korábban az atléták részletes jelentkezési kötelezettségei ellenére az ellenőrök az esetek megközelítőleg 20 %-ában nem találták őket a megadott helyen.¹⁸⁹ Erre tekintettel 2009.01.01-től az új World Anti Doping Code keretei között részletesen meghatározásra került a sportolók jelentkezési kötelezettsége (ún. Athlete Whereabout Requirements). A 11.1.3 pont szerint minden, a „Registered Testpools“-be (RTP)¹⁹⁰ tartozó élsportoló a következő évre előre köteles adatokat szolgáltatni a lakóhelyéről és edzése helyszínéről, valamint versenyeken való részvételéről. Valamennyi – akár csekélyke – változást be kell jelenteni a mindenkori nemzeti doppingellenes szervezetnek, ill. a nemzeti sportszövetségnek. Fentiekén kívül a 11.1.4 pontban foglalt kötelezettség alapján a sportolóknak minden negyedévre előre meg kell adniuk egy napi 60 perces időszakot, mely alatt egy meghatározott helyen doppingellenőrzésre rendelkezésre kell állniuk. A WADA Code jelentkezési kötelezettségeinek megszegése jelentős eltiltást vonhat maga után. A sportolók személyes szabadságának messzemenő korlátozására tekintettel a WADA előírások jogszerűsége megkérdőjelezhető.¹⁹¹ Számos nemzetközi

¹⁸⁷ V. ö. ezt *Diegl*-lel is (lj. 176), 9. és k. o.

¹⁸⁸ V. ö. a NADA éves statisztikájával (megtekinthető: http://www.dshs-koeln.de/biochemie/rubriken/07_info/stat_09.pdf), utolsó megtekintés: 2010.09.01).

¹⁸⁹ Így *Pabst*, Wenn der Kontrolleur vergebens klingelt (Ha hiába csenget a doppingellenőr), Sz v. 2006. 08. 28, 2. o.

¹⁹⁰ Hogy melyik atléta tartozik az RTP-hez, azt a nemzetközi szakszövetségek és a nemzeti doppingellenes szervezetek határozzák meg, v. ö. WADA-Code 11.2 pontja, valamint NADA-Code 5.2 cikk.

¹⁹¹ Így *Musiol*, *SpuRt* 2009, 90. és k. o.; *Korff*, *SpuRt* 2009, 94. és k. o.; *Schaar*, in: FAZ v. 04.03.2009, 28. o. A problematikához általában *Nienvalda*, Dopingkontrollen im Konflikt mit allgemeinem Persönlichkeitsrecht und Datenschutz (Doppingellenőrzés az általános személyiségi jogokkal és az adatvédelemmel konfliktusban), Berlin 2011 (nyomtatásban).

VIII. Dopping

sportszövetség – köztük mindenk előtt a FIFA és az UEFA¹⁹² – a WADA jelentkezési rendszerét mint aránytalant elutasítják.

A levett próbák akkreditált laborokban történő analizálása az utóbbi években nagyrészt oly mértékben kifinomulttá vált, hogy néhány atlétánál, akik a lebukással a bevett anyag előrehaladott lebontási ideje, vagy az álcázó eszköz leplező hatása miatt tulajdonképpen már nem is számoltak, a doppingolás mégis bizonyításra kerülhetett. Ettől függetlenül a „róka fogta csuka” jellegű probléma még mindig fennáll. A dopping analitikának szembe kell néznie néhány meghatározott doppingolási módszer hiányzó bizonyíthatóságával, és újfajta, eddig ismeretlen dopping eszközökkel is.¹⁹³

3. Szankcionálási lehetőségek

A megállapított doppingvétségeket többnyire az „illetékes” nemzeti és nemzetközi sportszövetség szankcionálja. Az atléták állami hatóságok általi megbüntetésére eddig csupán csak néhány államban kerülhet sor. A sportszövetségek által kiszabott szankciók egyrészt az érintett sportoló kizárásából és az adott versenyen elért helyezéseinek törléséből állnak. Másrészt – még csak egyes esetekben – sor kerülhet magas összegű pénzbüntetések kiszabására,¹⁹⁴ és a sportolók eltiltással való sújtására is, melynek időtartama attól függ, hogy az első vagy már egy sokadik doppingvétségéről van szó. Problematikus ebben az összefüggésben a szankció és a doppingvétség arányosságának, valamint a vétkességi követelmények és az ún. strict liability¹⁹⁵ kérdése.

Az érintett számára a sportszövetségek szankciói ellen a szövetségen belüli sportbírókhoz, valamint sport választottbírókhoz és a CAS-hoz is

¹⁹² V. ö. FAZ v. 19.02.2009, 28. o. és HB v. 26.03.2009, 20. o.

¹⁹³ Így pl. nem régóta a gén-dopping korlátozott bizonyítása lehetséges, v. ö. FAZ v. 21.03.2009, 27. o. Ellentétesen kerül megítélésre az anomális vérszint által történő közvetett – a Pechstein esetben is alkalmazott – doppingbizonyítás, v. ö. FAZ v. 06.07.2009.

¹⁹⁴ Így kellett pl. a hivatásos kerékpárosoknak a 2007-es Tour de France előtt az UCI kötelezettségnyilatkozatát aláírniuk, mely szerint a doppingvétség a szokásos eltiltás időtartamán túlmenően még az éves jövedelem megfizetésével kerül jóvátételre. Ezen kötelezettségvállalási nyilatkozat érvényességéről lásd *Babners/Schöne*, SpuRt 2007, 227. és k. o. Részletesen a kötbérfizetés lehetőségéről szponzorálási szerződések esetében a doppinggal összefüggésben *Nesemann*, NJW 2007, 2083. és k. o.

¹⁹⁵ V. ö. csak *Petri*-vel (lj. 184), 208. és k. o.

nyitva áll az út. Az állami bíróságok jogvédelme azonban választottbírósági klauzulák által többnyire kizárásra kerül.¹⁹⁶

4. Doppingellenes törvény

A dopping sportszövetségek általi hatásos leküzdésével kapcsolatban felmerülő kétségek miatt újra és újra felmerül a törvényhozás lehetősége e területen. Vitásan mindenek előtt az került megítélésre, hogy az egykori szabályozás az AMG 6a. § (1) bekezdésében összehasonlítva az AMG 95. § (1) 2a mondatával kielégítő-e,¹⁹⁷ vagy – mivel a túlnyomóan uralkodó nézet szerint¹⁹⁸ a StGB 263. §-sa szerinti büntethetőség nem jöhet szóba – szükséges-e „sportcsalás” elnevezésű büntetőjogi tényállás megalkotása.¹⁹⁹ Utóbbival szemben a kritiku-

¹⁹⁶ A sport választottbírósági joghatóság jelentőségéről, valamint a svájci szövetségi bíróság ítéletéről a sport választottbírósági klauzulák tekintetében már fent kifejtve lásd IV. 2. A doppingeljárásban betartandó eljárási garanciákról összefoglalót kínál *Soeck*, Die prozessualem Garantien des Athleten in einem Dopingverfahren (A sportoló eljárási jogi garanciái a doppingeljárásban), in: Röhrich/Vieweg (szerk.), Doping-Forum, Stuttgart 2000, 35. és k. o.; *Soeck*, The Strict Liability Principle and the Human Rights of Athletes in Doping Cases (A vétkességre tekintet nélküli felelősség elve és a sportolók emberi jogai a doppingesetekben), The Hague 2006, 325. és k. o.

¹⁹⁷ Ehhez *Linck*, NJW 1987, 2545 (2551); *Heger*, JA 2003, 76 (79 és tov.); *Prokop*, SpuRt 2006, 192. és k. o.; részletesen a büntethetőség feltételeiről az AMG és a BtMG nyomán *Schild*, Sportstrafrecht (Sportbüntetőjog), Baden-Baden 2002, 169. és k. o. Az UWG doppingoló sportolókkal szembeni alkalmazását támogatja *Frisinger/Summerer*, GRUR 2007, 554. és k. o.

¹⁹⁸ *Schild* szerint, Doping in strafrechtlicher Sicht (Dopping büntetőjogi szempontból), in: u.a. (kiadó), Rechtliche Fragen des Dopings (Jogkérdések a doppingban), Heidelberg 1986, 13. o. (28) már hiányzik a releváns csalási cselekmény. Más nézet: *Otto*, SpuRt 1994, 10 (15); *Schneider-Grohe*, Doping, Lübeck 1979, 148. o.; *Hilpert* (lj. 57), 321. és tov. Részletesen a szóba jöhet csalási konstellációkról *Cherkeb/Momsen*, NJW 2001, 1745 (1748 és k. o.); *Heger*, JA 2003, 76 (80 és k. o.), valamint *Ackermann*, Strafrechtliche Aspekte des Pferdeleistungssports (A lovassport büntetőjogi aspektusai), Berlin 2007.

¹⁹⁹ V. ö. ehhez *Rössner*, Doping aus kriminologischer Sicht – brauchen wir ein Anti-Doppinggesetz? (A dopping kriminológiai szempontból – szükségünk van-e doppingellenes törvényre?), in: *Digel/Dickhuth* (szerk.), Doping im Sport (Dopping a sportban), Tübingen 2002, 118. o. (125 és k. o.); *Fritzweiler*, SpuRt 1998, 234 és tov. Az öndopping elleni büntetőjogi norma jogilag védett értékeiről *Heger*, SpuRt 2007, 153 és k. o. Megfelelő büntetőjogi norma mellett érvel pl. *Cherkeb/Momsen*, NJW 2001, 1745 és k. o. A politikusok és sporttisztviselők közül *Peter Dankert*, a Bundestag sportbizottságának egykori elnöke, *Clemens Prokop*, a Német Atlétikai Szövetség (DLV) elnöke és *Helmut Digel*, a DLV tiszteletbeli elnöke, kifejezetten kiállnak egy, a sportolók megfelelő büntethetőségét lehetővé tevő doppingellenes törvény elfogadása mellett, v. ö. SZ v. 2006.07.29/30., 35. o.; SZ v. 2006.08.03., 32. o.; SZ v. 2006.08.05/06., 36. o. A probléma intenzívebb feldolgozása a 2004 júniusában felállított a Doppingellenes Sportjogbizottság (ReSpoDo) által történt, mely a zárójelentését 2005 júniusában adta

VIII. Dopping

soknak²⁰⁰ olyan félelmek vannak, hogy a megfelelő büntetőjogi norma a sportszövetségek önmeghatározási jogainak csorbításához, a strict liability elvével való ellentmondáshoz, az atléták nem támogatandó bűnözővé való nyilvánításához, valamint a rendőrség és az ügyészség nagy munkaterhelése alapján a gyakorlatban „üresjárathoz” vezetne. Továbbá szóba került az is, hogy a bűnüldözési szervek beavatkozása különösen az AMG alapján ma már lehetséges. A dopping jelenség leküzdésének kivitelezéséhez a gyógyszerjog szigorítása teljes mértékben elegendő lenne. Végül a törvényhozó is ezt a felfogást tette magáévá, és így csak a gyógyszerekről szóló törvény (AMG) került megváltoztatásra. A sporttal kapcsolatos dopping a leküzdésének hatásosabbá tételéről szóló törvény²⁰¹ szerint a bünszövetségben és üzletszerűen elkövetett doppingszerrel való kereskedés 10 évig tartó szabadságvesztéssel büntethető. Ezen felül már a nagyobb körben elterjedt, különösen veszélyes doppingszerek birtoklása is szankcionálható, amennyiben a megtalált mennyiség nyilvánvaló módon meghaladja a saját szükségletre fordítható mértéket.²⁰² Ezen szabályozást különösen a bajor állami kormányzat nem találja teljesen kielégítőnek, és kibocsátott egy új a dopping és a korrupció elleni küzdelemről szóló törvényjavaslatot.²⁰³ Eszerint nemcsak a doppingszer birtoklása és az azzal való kereskedés, hanem a versenyen doppingszerek befolyása által történő részvétel, valamint a résztvevők, edzők és játékvezetők megvesztegetése és megvesztegethetősége is büntethető. Izgalommal várunk most arra,

le. A tudósítás összefoglalója megtekinthető a következő címen: http://www.dosb.de/fileadmin/fm-dosb/downloads/dosb/endaussage_abschlussbericht.pdf (utolsó megtekintés: 2010.09.01).

²⁰⁰ *Thomas Bach*, a DOSB elnöke a doppingellenes harcban a sportszövetségek reagálási lehetőségeit teljes mértékben kielégítőnek találja. Az irodalom többségi véleménye is elutasítja a büntetőjogi normát, így pl. *Dury*, *SpuRt* 2005, 137 és k. o.; *Jahn*, *SpuRt* 2005, 141 és k. o.; *Fröhmkée*, *FoR* 2003, 52 és tov.; *Kröhe*, *SpuRt* 2006, 194 és tov.; differenciáltan és mindenesetre a büntethetőséget dopping esetén versennyel való összefüggés nélkül elutasítóan *Heger*, *SpuRt* 2007, 153 és k. o.

²⁰¹ A Bundestag-ban 2007.07.05-én hoztak határozatot a törvényről, és 2007.10.31-én nyilvánosságra hozták a Bundesgesetzblatt-ban. Ezzel a doppingellenes szigorúbb jogi előírások hatályba léptek 2007.11.01-jén.

²⁰² A vérdopping módosított AMG szerinti büntethetőségéhez lásd *Reuther*, *SpuRt* 2008, 145. és k. o.

²⁰³ A tervezet megtalálható a *SpuRt* 2010, 104. oldalán. A javaslatnak vannak mind támogatói (*König*, *SpuRt* 2010, 106 és tov.), mind ellenzői (*Gegner* (*Kudlich*, *SpuRt* 2010, 108 és tov.; *Beukelmann*, *NJW-Spezial* 2010, 56. és tov.). *Bannenberg*, *SpuRt* 2007, 155 és tov., követi a bajor kormányzat által megadott irányt és a "sportbeli versenycsalások" StGB 298a. §-ába való beiktatással azok leküzdését követeli.

hogyan alkot-e a törvényhozó további jogszabályokat e területen, és ha igen, akkor ezt milyen módon fogja megtenni.²⁰⁴

IX. Felelősségi kérdések

1. Alapvetés

A sporttevékenységgel rendszeresen együtt jár, hogy több személy különböző módon – legyen ez szabad akaratukból vagy beleegyezésük nélkül – egymással kapcsolatba kerül. Mindenek előtt a hivatásos sporttevékenység során keletkezik sokoldalú kapcsolati háló sportolók, egyesületek, szövetségek, sportrendezvény-szervezők, sporttelep-tulajdonosok és nézők között. Tekintettel a lehetséges kapcsolódási pontok sokaságára, a konfliktusok keletkezésének nagy a valószínűsége. Így nem hangzik különösen, hogy az ítélkezési gyakorlat már kezdettől fogva felelősségi kérdések sorával foglalkozott a sport területén.

A gyakorlatban a legnagyobb jelentőséggel elsősorban a síbaesetekkel kapcsolatos jogi fejtegetések bírnak,²⁰⁵ melyek vonatkozásában rendszerint a résztvevők szerződésen kívüli felelősségének kérdése vetődik fel. A BGB 823. § (1) bekezdésén alapuló igény előfeltétele a kárt okozó személytől elvárható gondossági kötelezettségének vétkes megszegése. Mivel a síelőkkal szemben elvárt magatartási követelmények jogszabályban nem kerültek rögzítésre, azok konkretizálása a bíróságok feladata. A konkretizálásnál – a Nemzetközi Sí Szövetség (FIS) által 1967-ben²⁰⁶ bevezetett, minden síelőre valamennyi sí országban vonatkozó egységes magatartási szabályok – az ún. FIS szabályok²⁰⁷ jelentős segítséget nyújtanak. Ezek, mint egy magánjogi jogalany szabályzatai ugyan állami jogi normáknak nem minősülnek, az általános nézet szerint azonban pontosítják az alkalmazandó gondossági mércéket. E konkretizálási jog

²⁰⁴ Az ebben az esetben figyelembe veendő sokrétű elhatárolási kérdésekről v. ö. *Vieneg*, SpzRt 2004, 194 (195 és tov.).

²⁰⁵ V. ö. OLG Karlsruhe NJW 1959, 1589 és tov.; OLG Stuttgart NJW 1964, 1859 és tov.; BGH NJW 1972, 627 és k. o.; az újabb ítélkezési gyakorlatról OLG Hamm NJW-RR 2001, 1537 és tov.; OLG München NJW-RR 2002, 1542 és tov.; LG Ravensburg SpzRt 2008, 39. és k. o. áttekintés az osztrák és a német ítélkezési gyakorlatról a síbaesetek esetében *Pichler/Fritzweiler*-nél található, SpzRt 1999, 7. és k. o. Kiváló példát szolgáltat Althaus, Thüringia miniszterelnökének esete, akit egy ausztriai síbaeset miatt gondatlanságból elkövetett emberölés miatt pénzbüntetésre ítélték, FAZ v. 05.03.2009, 4. o.

²⁰⁶ A FIS szabályok 1990-ben és 2002-ben kerültek kiegészítésre és kibővítésre. A 2002-es új változatról v. ö. *Pichler*, SpzRt 2003, 1 és k. o.

²⁰⁷ Megtekinthető <http://www.fis-ski.com/de/fisintern/allgemeinregelnfis/10fisregeln.html> (utolsó megtekintés: 2010.09.01).

IX. Felelősségi kérdések

sultságnak a dogmatikai megítélése eltérő, mely egyrésztől egyedül a FIS szabályok általános tipológiájára támaszkodik,²⁰⁸ másrésztől egyesek azt már egyenesen szokásjognak tekintik.²⁰⁹ A FIS szabályokhoz hasonló módon más sportszövetségek szabályzatai is pontosítják a sportolók gondossági kötelezettségeit, ezáltal módosítva a felelősség általános feltételeit.²¹⁰ A sportolók egymás közötti, közvetlenül a sporttevékenység keretein belüli felelőssége mellett a sportrendezvényekkel összefüggésben felmerülő viták is specifikus felelősségi problémákat vetnek fel. A sportesemény szervezőjének tevékenysége során az adott helyzetben általában elvárható módon kell eljárnia; az egyesületeknek és a szövetségeknek egymás közötti és a tagjaikkal szembeni szerződéses és szerződésen kívüli kötelezettségeiket be kell tartaniuk; valamint nem utolsósorban a nézők és az egyéb harmadik személyek felelőssége is felvetődhet. Amennyiben az általános felelősségi alapelvek nem biztosítanak megfelelő megoldást, a mindenkor vitahelyzetek jogszerű megoldása érdekében a sport sajátosságai minden esetben figyelembe veendőek.

2. Tipikus felelősségi esetek

A felelősségi alakzatok fajtáit a vonatkozó jogirodalom és az ítélkezési gyakorlat az alábbi módon rendszerezte.²¹¹

a) Az egyesület és vezetőség felelőssége

A sportegyesület felelőssége elsősorban az általános alapelveket követi. Amennyiben a sportegyesület – pl. a sportolókkal, nézőkkel vagy szponzorokkal – szerződéses kapcsolatban áll, vétkes kötelezettségszegés esetében (BGB 276. § (1) bekezdés) az egyesület felelőssége a BGB 280. és azt követő §-ai szerint alakul.²¹² Ebben az esetben az egyesület vezetőségének szerződészegő magatartását a BGB 31. §-ának alkalmazásával,²¹³ valamint az egyéb teljesítési

²⁰⁸ BGHZ 58, 40 (43 és tov.); BGH NJW 1987, 1947 (1949); OLG München SpuRt 1994, 35 (36); *Heermann/Gütze*, NJW 2003, 3253 (3253 és tov.); MüKo-Wagner, BGB, 5. kiadás 2009, 823. § sz. 55.

²⁰⁹ OLG München SpuRt 1994, 35 és k. o.; OLG Hamm SpuRt 2002, 18 (19); OLG Brandenburg MDR 2006, 1113 és tov.; *Scheuer*, DAR 1990, 121; *Dambeck/Leer*, Piste und Recht (Lesiklópálya és jog), in: Schriftenreihe des Deutschen Skiverbandes (kiadó), Kempten 1989, 47. o.

²¹⁰ Ehhez általánosan *Scheffen*, NJW 1990, 2658 és k. o.; *Pfister* (Ij. 43), 186. és k. o.

²¹¹ V. ö. pl. *Scheffen*, NJW 1990, 2658. és k. o.; és *Vieneg*, Haftungsrecht (Felelősségi jog), in: Nolte/Horst (szerk.), Handbuch Sportrecht (Sportjogi kézikönyv), Schorndorf 2009, 123. o. (128. és k. o.).

²¹² V. ö. ehhez *Heermann*, Haftung im Sport (Felelősség a sportban), Stuttgart 2008, 66. old.

²¹³ A szerződéses igények keretei között részben csak a BGB 278. §-a nyomán megengedett betudás, v. ö. *Staudinger-Wieck*, BGB, Berlin 2005, 31. § sz. 3; *Flume*, Die Perso-

segédek ilyen magatartását a BGB 278. §-sa nyomán az egyesületnek kell betudni. A gyakorlatban gyakran nagyobb nehézségeket okoz az sportegyesület szerződésen kívül okozott károkért való felelősségének kérdése. Az egyesületet az edzés és a sportverseny keretein belül meghatározott általános gondossági kötelezettségek terhelik mindenkiel szemben, akik a sporttal kapcsolatos egyesületi tevékenységgel érintkezésbe kerülnek. Az általában elvárhatóság polgári jogi mércéje a sportág, az egyesületi struktúrák professzionalitása és a sportrendezvények nagysága szerint változik. A tipikus, a sportolási tevékenységből eredő veszélyeket a sportoló tudomásul veszi,²¹⁴ az így keletkező károk (megfelelő szerződéses megállapodás hiányában is²¹⁵) a sportegyesületek felelősségén kívül esnek. Az ítélkezési gyakorlatban és a jogirodalomban a felelősségkorlátozás dogmatikai indokai eltérnek egymástól. Részben²¹⁶ a BGB 254. §-ának jogi elveire történik hivatkozás, és meghatározott mértékű közös vétkesség kerül elfogadásra olyan esetek tekintetében, amelyekben a károsult saját felelősségére veszélyes helyzetbe bocsátkozik (az ún. saját veszélyre való cselekvés). Ezenkívül támogatják a BGB 276. § (1) bekezdésén alapuló vétkességi mérce módosítását is.²¹⁷ A vétkességi követelmény „sportnak megfelelő értelmezése”²¹⁸ alapján a sport területén vannak olyan meghatározott magatartási formák, amelyeket ebben az értelemben nem gondatlannak kell tekinteni. Néhány szerző²¹⁹ a sportspecifikus sajátosságokat már a jogellenesség szintjén figyelembe kívánja venni, és a releváns esetformákban a cselekvés jogellenességét elutasítaná. Az ítélkezési gyakorlat²²⁰ ezzel szemben gyakran a BGB 242. §-ához fordul, és a károsult kártérítési igényének érvényesítését azzal az indoklással utasítja el, hogy a sportoló ellentmondásos módon cselekszik, ha előbb szabad akaratából veszélyes helyzetbe bocsátkozik, majd a később a keletkezett károkat másokra kívánná áthárítani (ún. venire contra factum proprium). Más a helyzet rejtett és atipikus veszélyek esetében. Ebben az esetben az egyesületnek az elvárhatóság keretei között gondoskodnia kell minden résztvevő biztonságáról.²²¹ Az általában elvárhatóság polgári jogi

nengesellschaft (A személyegyesítő társaság), Heidelberg 1977, 321 és azt k. o.; mint itt pl. MüKo-Reuter (lj. 84), 31. § sz.32.

²¹⁴ BGH NJW 1975, 109 és k. o.; BGH VersR 1984, 164 (165).

²¹⁵ A szerződéses felelősség kizárásainak lehetőségeiről és határaitól a sportban v. ö. Heermann (lj. 221), 78. és tov.

²¹⁶ OLG Köln NJW 1962, 1110 és tov.; Friedrich, NJW 1966, 755 (760 és tov.).

²¹⁷ Deutsch, VersR 1974, 1045 (1048 és k. o.); Fritzscheiler, Die Haftung des Sportlers bei Sportunfällen (A sportoló felelőssége sportbalesetknél), München 1978, 140. és k. o.

²¹⁸ Így Lange, Schadensersatz, § 10 XV 4, 645. és tov.

²¹⁹ Heermann (lj. 221), 57. és k. o.

²²⁰ V. ö. BGHZ 63, 140 (144 és tov.); ugyanígy Füllgraf, VersR 1983, 705 (710).

²²¹ Így a versenyt rendező egyesületnek megfelelő elővigyázatossági intézkedéseket kell hoznia a szurkolói rendháborítások elkerülése érdekében, v. ö. AG Koblenz Spz/Rt

IX. Felelősségi kérdések

mércéjéhez támpontokat találhatunk az arra vonatkozó sportszabályzatokban (pl. a Nemzetközi Síverseny Rendjéről [IWO]²²²) vagy a közigazgatási szakmai szövetkezetek baleset-megelőzési előírásaiban is.

Harmadik személyekkel szembeni károkozás esetén az egyesület felelőssége mellé vétkes károkozás esetében beléphet a vezetőség tagjának személyes felelőssége is.²²³ Lehetséges a vezetőség felelőssége magával az egyesülettel szemben is.²²⁴ Fordított esetben olyan felállás is elképzelhető, amely az egyesület felelősségét a vezetőségével szemben alapozza meg.²²⁵

b) A szervező felelőssége

A sportverseny szervezőjének felelőssége alapjaiban véve a fentieknek megfelelően alakul.²²⁶ E vonatkozásban azonban gyakran nehéznek bizonyul a szervező személyének meghatározása.²²⁷ A szervező azonos lehet – azonban nem kötelezően – a részt vevő hazai egyesülettel. Az állandó ítélkezési gyakorlat²²⁸ szerint szervezőnek az tekintendő, akit a verseny előkészítése és kivitelezése terhel, és aki a szervezési és pénzügyi kockázatot viseli. A BGH az európai kupák hazai mérkőzéseiről hozott határozatában²²⁹ az UEFA-nak és nem a DFB-nek ítélte oda a (társ-)szervezői minőséget. Ebből következően a

2006, 81. Továbbá a belső helyiségekbe való belépést jogosulatlanok részére meg kell akadályozni, v. ö. DFB-Sportgericht SpuRt 2006, 87

²²² Ehhez *Pichler*, SpuRt 1994, 53 (54 és tov.).

²²³ A további szóba jöhető esetsoportokhoz részletesen *Heermann* (lj. 221) 82. és k. o. Ebben az összefüggésben figyelembe veendő a BGB 31a. §-ának újraszabályozása, mely szerint a tiszteletbeli vezetőségi tagok az egyesülethez való belső viszonyban csak szándékosság és súlyos gondatlanság esetén vonhatók felelősségre. V. ö. ehhez *Orth*, SpuRt 2010, 2. és k. o.

²²⁴ Utoljára LG Kaiserslautern SpuRt 2006, 79 és tov.; *Heermann* (lj. 168), 93. és k. o.

²²⁵ Ehhez *Heermann* (lj. 221), 91. és k. o.

²²⁶ Részletesen *Vieweg/Röhl*, SpuRt 2010, 56. és k. o.; *Fellmer*, MDR 1995, 541. és tov.

A szervező felelősségének kérdése pl. az ún. „hegycsúcs-futás” esetében is felmerült. A 2008-as futásánál két férfi a hirtelen időváltozás miatt lehülés és kimerültség okán elhunyt. Az ügyészség a szervező gondossági kötelezettségeinek megszegéséből indult ki, mivel a szervezőt előzetesen figyelmeztették a várható időjárásra. Az AG Garmisch-Partenkirchen azonban a futók saját felelősségre vonatkozó önveszélyeztetésre való utalással felmentette a szervezőt a gondatlanságból elkövetett emberölés vádjá alól; FAZ v. 02.12.2009, 9. o.

²²⁷ Az álláspontokról *Hannamann*, Kartellverbot und Verhaltenskoordinationen im Sport (Kartelltilalom és magatartások összehangolása a sportban), Berlin 2001, 172. és tov.; *Stopper*, Ligasport und Kartellrecht (Ligasport és kartelljog) Konstanz 1997, 79. és k. o.; *u. a.*, SpuRt 1999, 188 és tov.

²²⁸ BGHZ 27, 264 (266); BKartA SpuRt 1995, 118 (121).

²²⁹ BGHZ 137, 296 és tov.

A sportjog bővületében

német labdarúgó-bajnoksággal kapcsolatban a DFL társszervezői minőségét kellene helyben hagyni. A szervezőt is terhelik meghatározott szerződésen kívüli védelmi kötelezettségek. Példának okáért neki kell gondoskodnia arról, hogy a nézőket ide-oda repkedő jégkori pakkok²³⁰ vagy eltévedt futball-labdák²³¹ ne találják el. Ezen felül – az elvárhatóság kereti között – az erőszakos nézői túlkapásokat is meg kell akadályoznia.²³²

c) A sportszövetség felelőssége

A sportszövetség felelősségével összefüggésben elsősorban a jogtalanul megtagadott vagy visszavont licenccel kapcsolatos kérdések tekinthetők fontosnak.²³³ Megfelelő licenc nélkül a sportversenyben való részvétel nem lehetséges. Ez tulajdonképpen az érintett pályázó számára (átmenetileg) a foglalkozása gyakorlásától való eltiltást jelenti, mivel részére a hozzáférést a potenciális bevételi forrásokhoz (tv-s, szponzori, marketing és jegybevételek) meggátolják. Továbbá mivel egy ilyen eset az érintett gazdasági csődjéhez vezethet, a jogi viták előre programozottak. Amennyiben kiderülne, hogy a licenc kiadását jogtalanul tagadták meg vagy azt jogtalanul vonták vissza, az érintett sportszövetség jelentős kártérítési követeléseknek teheti ki magát.²³⁴ A saját vétkes magatartásra vonatkozó helyállási kötelezettség mellett a sportszövetség felelőssége harmadik személyek (pl. a mérkőzést vezető bíró²³⁵) hibás teljesítése miatt is elképzelhető.

d) A sportolók felelőssége

Felelősségi kérdések a sportversenyen aktívan résztvevő sportolók vonatkozásában többnyire akkor merülnek fel, amikor az egyik résztvevőt a sporttevékenység keretei között egy versenytárs magatartása következtében kár éri. Az ilyen ún. játékosárs által okozott sérülések az elmúlt évtizedekben többször

²³⁰ BGH NJW 1984, 801 (802); OLG Celle SpuRt 1997, 203 és tov. *Blum* kommentárjával.

²³¹ OLG Schleswig-Holstein SpuRt 1999, 244 és tov.

²³² LG Gera SpuRt 1997, 205 és tov.; LG München I SpuRt 2006, 121 és tov.

²³³ Ehhez részletesen *Heermann*, Haftungsfragen bei Lizenzverfahren im Ligasport (A licenceljárás felelősségi jogi kérdései a ligasportban), in: Heermann (szerk.), Lizenzentzug und Haftungsfragen im Sport (A licenc megvonása és felelősségi kérdések a sportban), Stuttgart 2005, 9. o. (24 és tov.); *Körner/Holzhäuser*, CaS 2007, 3 és tov.; *Scherrer* (lj. 56), 122. és k. o.

²³⁴ A sportszövetség felelőssége mellett rendszeresen felmerülhet a mindenkor bevont könyvvizsgáló felelőssége is, v. ö. ehhez *Heermann* (lj. 242), 13. és k. o., adott esetben felelősségre vonható egyéb harmadik személyekről is.

²³⁵ V. ö. a Hoyzer esettel. *Eufe*, SpuRt 2006, 12. és k. o. elutasítja a játékvezető magatartásának DFB-nek való általános betudását. Utóbbi vétkeességi felelősség rendszerint csak az általa elvégzett kiválasztásért és felügyeletért terheli.

IX. Felelősségi kérdések

foglalkoztatták a bíróságokat.²³⁶ A középpontban a sportrendezvény résztvevőinek egymással szemben fennálló gondossági kötelezettségeinek mértékére vonatkozó kérdések álltak. A BGB 276. § (1) bekezdésének első mondata szerinti általános gondossági mérték (felelősség a gondatlanság minden formájáért) a sport sajátosságainak nem felel meg. Mindenesetre a vonatkozó versenyszabályok betartása mellett nem tűnik tárgyszerűnek, hogy a károkozó minden keletkezett sérülésért helytálljon. A mindenkori sportszabályok – pl. a fent nevezett FIS előírások – ennyiben tehát módosítják a gondossági mércét a sportban.²³⁷ E korlátozott felelősség a versenytípusos kockázati helyzetekben okozott jelentéktelen szabálysértések esetében – pl. érthetően túlpörögött szituációban, egyszerű meggondolatlanság esetén vagy a versenyből eredő túlzott fáradtság nyomán – általánosan elfogadásra került.²³⁸ A jogirodalom csupán az ilyen versenytárs magatartása miatti sérülésekre vonatkozó felelősségi korlátozások dogmatikai megítélésében képvisel részben erőteljesen eltérő nézeteket. A gondossági mérték már említett korlátozása mellett az ilyen esetekre nézve indokként az igazolt beleegyezés,²³⁹ a saját veszélyre való cselekvés (a BGB 254. §-ának gondolata),²⁴⁰ valamint a kártérítési igények érvényesítésének jóhiszeműséggel és tisztességgel való összeegyeztethetlensége²⁴¹ szolgálhatnak.²⁴² A sportolók ennek eredményeképpen egymás között sérülés okozásáért csak akkor felelősek, ha az elfogadott keménység és így a fair magatartás határai túllépésre kerülnek.²⁴³

²³⁶ V. ö. BGH VersR 1957, 290 és k. o.; később BGHZ 63, 140 és k. o. = NJW 1975, 109 és k. o.; BGHZ 154, 316 és k. o. = NJW 2003, 2018 és k. o.; OLG München NJOZ 2009, 2268.

²³⁷ V. ö. *Scheffén*, NJW 1990, 2658 (2659).

²³⁸ BGHZ 154, 316 (324 és tov.); OLG Karlsruhe NJW-RR 2004, 1257 és k. o.; KG SpuRt 2008, 76. és k. o.; AG Düsseldorf SpuRt 2007, 38 (38); Palandt-*Sprau*, BGB, 66. Aufl. 2007, 823. § sz. 217. A.A. hivatkozással vitorlás regattákra *Müller-Stoy*, VersR 2005, 1457 és k. o.; *Behrens/Rühle*, NJW 2007, 2079 és k. o.

²³⁹ Az igazolt beleegyezés elfogadását a BGH általában mint „kitalált állítást” elutasítja, azt csak a kimondottan veszélyes sportágak – mint az autóversenyzés – esetében mérlegeli, v. ö. BGH NJW 1975, 109 (110).

²⁴⁰ *Nipperdey*, NJW 1957, 1777 (1779); *Stoll*, Das Handeln auf eigene Gefahr (A saját veszélyre való cselekvés), Tübingen 1961, 260. és k. o.; *Deutsch*, VersR 1974, 1045 (1048 és tov.); *Pichler*, SpuRt 1997, 7 (9).

²⁴¹ BGHZ 34, 355 (363); BGH NJW 1975, 109 (110).

²⁴² Amennyiben adott esetben szándékosság és súlyos gondatlanság esetére kifejezett felelősség-kizárás került kikötésre, küzdősportok és hasonló sportágak esetében erősen kétséges, hogy egy ilyen megállapodás a BGB 307. §-a szerinti tartalmi kontroll próbáját kiállná-e. V. ö. BGH SpuRt 2009, 122. és k. o.

²⁴³ OLG Hamm SpuRt 2006, 38 és tov.; LG Freiburg SpuRt 2006, 39 és tov.; OLG Hamburg SpuRt 2006, 41 és tov.; AG Düsseldorf SpuRt 2007, 38 és tov.. Ezek az alapelvek a BGH autóversennyel kapcsolatos döntése óta (BGHZ 154, 316 és k. o. = NJW 2003,

Általánosságban nem meghatározható hogy mikor beszélhetünk ilyen durva szabálysértésről, hanem az – a mindenkori sportágtól függően²⁴⁴ – a konkrét eset valamennyi körülményének figyelembevételével ítéendő meg.²⁴⁵

A sportoló versenysegítőket vagy nézőket megkárosító magatartása hasonló felelősségi korlátozásokat vet fel. Alapvetően az említettek is a saját felelősségükre bocsátkoznak potenciális veszélyhelyzetbe, és ezért összességében kevésbé tűnnek védelemre érdemesnek, mint a részt nem vevő harmadik személyek. Utóbbiakkal szemben továbbra is minden esetben a szerződésen kívüli károkozás általános mércéje alkalmazandó.²⁴⁶ A sportoló további, egyesületekkel, szervezőkkel és szponzorokkal szemben szóba jöhető felelősségi eseteire ehelyütt csak utalni kívánok.²⁴⁷

e) A nézők felelőssége

A nézők felelőssége az esetlegesen bekövetkező károkért különösen az aktív versenyfolyamatba történő beavatkozás esetén bír jelentőséggel. Nagy feltűnést keltett pl. Szeles Mónika esete, akit egy néző a teniszmérkőzés alatt egy 13 cm-es pengéjű késsel leszúrt. A tettes polgári jogi felelőssége a BGB 823. és azt követő §-ai szerint a sportolónak testi sérülést okozó támadás nyomán kétség nélkül fennáll.²⁴⁸ Ezen elv nemcsak a néző szándékos, hanem alapvetően minden gondatlan magatartása esetén is érvényesül. A felelősség fentiekben vázolt korlátozása itt nem jöhet szóba, mivel a nézők versenybe történő beavatkozása semmi esetre sem azok közé a tipikus veszélyek közé sorolható, amelyeket a

2018 és k. o. = *SpuRt* 2004, 260 és tov.) ugyanígy érvényesülnek az ún. kontakt és párhuzamos sportágak esetében. Egyedül az döntő, hogy nem jelentéktelen veszélyforrás-potenciál nélküli versenyről van szó, amely esetében tipikus módon a versenyszabályok betartásánál vagy a szabályok csekély mértékű megszegése esetén a kölcsönös károkozás veszélye fennáll. *Behrens/Rühle*, NJW 2007, 2079 (2080).

²⁴⁴ Természetesen a bokszban (sportág ellenféllel) más gondossági követelmények érvényesülnek, mint mondjuk a tenisz esetében (egyéni sportág). V. ö. ehhez a differenciált felelősséghez *Heermann* (lj. 221), 108. és k. o. Az ázsiai küzdősportok esetében felmerülő felelősségről v. ö. *Güntber*, *SpuRt* 2008, 57. és k. o.

²⁴⁵ A BGH újabb joggyakorlata szerint (*SpuRt* 2008, 119. és k. o.) csekély jelentőségű szabálysértések esetében a felelősség kizárása csak abban az esetben nem jön szóba, ha és amennyiben biztosítási védelem áll fenn. A kötelező felelősségbiztosítás megléte mindazonáltal nem alapoz meg igényeket, így a károsultat minden esetben a károkozó gondossági kötelezettsége megszegésének bizonyítása terheli. V. ö. BGH NJW 2010, 537. és k. o.

²⁴⁶ Erről a problémakörrel lásd *Heermann* (lj. 221), 128. és k. o.

²⁴⁷ Átfogóan *Heermann* (lj. 224), 132. és k. o.

²⁴⁸ Más a szervező felelőssége, amely Szeles esetében előreláthatóság hiányában nem került megállapításra, LG Hamburg NJW 1997, 2606 és tov.; ehhez *Mohr*, *SpuRt* 1997, 191 és tov.

X. Kitekintés

sportolók a versenyen való részvételükön keresztül tudomásul vesznek.²⁴⁹ A randalírozók és az ún. pályára beszaladók is jogellenesen és vétkeesen viselkednek, így ők az összes, a magatartásukból keletkező kárért harmadik személyekkel szemben felelősek.²⁵⁰

X. Kitekintés

Napjainkban a sport többé már nem tekinthető jogtól mentes térnek. A résztvevők (eszmei és gazdasági) érdekei túl sokat nyomnak a latban ahhoz, hogy azoktól a jogi értékelést teljesen megvonjuk. Egyrészt a globalizáción és a professzionalizálódáson keresztül, másrészt az elüzletiesedés és média fokozódó jelenléte által egy olyan tér teremtődött, amelyben a konfliktusok önálló szabályozási mechanizmusokon keresztül már nem megoldhatók. Az eljogiasítás végpontját még semmi esetre sem értük el – ezt mutatják példának okáért a folytatólagos nemzetközi szintű harmonizációs törekvések, valamint a sportcsalás büntetőjogi tényállásának bevezetéséről szóló véget nem érő viták. A magas fokú szabályozási szükséglet ellenére azonban a sport tipikus jellegzetességei – az alapjaiban megvonhatatlan egyesületi és sportszövetségi autonómia – nem hagyhatók figyelmen kívül. A sportnak az állami jog a behatását ott kell megtiltania, ahol maga a sport tárgy szerűbb és hatékonyabb megoldási utak biztosítására képes. Így a – legalapvetőbb feladatnak tekinthető – sportszabályok felállítását és a szabálysértések szankcionálása egyedül a sport részére tartandók fenn. Célként ezért az önszabályozás és az eljogiasítás közötti megfelelő – fair-nek²⁵¹ tartott – egyensúly elérése tűzendő ki. Éppen e feszültséggel telített viszony teszi a sportjogot egy rendkívül érdekes, magát állandóan továbbfejlesztő, tudományokon átívelő jogterületté.

²⁴⁹ Hasonlóan *Heermann* (lj. 224), 225. o.

²⁵⁰ Ehhez *Thaler*, *Hooliganismus und Sport* (Huliganizmus és sport), in: *Arter/Baddeley* (szerk.), *Sport und Recht* (Sport és jog), Bern 2006, 245. o. (261 és tov.). Ha egy Bundesliga-mérkőzés hazai egyesületét az általános biztonsági kötelezettségek megsértése miatt a DFB büntetés fizetésére kötelezi, ebben az esetben ez a fizetési kötelezettség egy olyan kártételt jelent, amelyet az egyesület a randalírozóval vagy a pályára berohanóval szemben a BGB 281. § (1) bekezdése, valamint 631. §-a nyomán érvényesíteni tud; ehhez LG Rostock *SpURt* 2006, 83. és tov.; általában a néző felelősségéről a játéktérre való jogtalan belépéssel összefüggésben AG Brake *SpURt* 1994, 205 és tov. *Bär* kommentárjával. A (potenciális) huligánokra vonatkozó egész országra kiterjedő mérkőzéslátogatásról való eltiltásáról lásd BGH *SpURt* 2010, 28. és k. o.

²⁵¹ A fairness fogalmához már fentebb lj. 119., ill. *Scherrer/Ludwig* (lj. 24), 110. és k. o.

Rövidítések jegyzéke:

AfP Zeitschrift für Medien- und Kommunikationsrecht (jogi folyóirat)
AMG Arzneimittelgesetz (Törvény a gyógyszerekről)
BayVBl Bayerische Verwaltungsblätter (Bajor Közigazgatási Lap)
BGB Bürgerliches Gesetzbuch (Polgári Törvénykönyv)
BGHZ Sammlung der Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
(A Német Legfelsőbb Polgári Jogi Bíróság döntvénytára)
BLSV Bayerischer Landes-Sportverband e.V. (Bajor Állam Sportszövetsége)
BT-Drs Bundestagsdrucksachen
BtMG Betäubungsmittelgesetz (Törvény a kábító hatású anyagokról)
CaS causa sport (jogi folyóirat)
CAS Court of Arbitration for Sport
DAR Deutscher Akkreditierungsrat (Német Akkreditációs Tanács)
DEU Deutsche Eislauf-Union (Német Korcsolyaszövetség)
DFB Deutscher Fußball-Bund (Német Labdarúgó Szövetség)
DFL Deutsche Fußball Liga (Német Labdarúgó Liga)
DLV Deutscher Leichtathletik-Verband (Német Atlétikai Szövetség)
DOSB Deutscher Olympischer Sportsbund (Német Olimpiai Szövetség)
DÖV Die öffentliche Verwaltung (közigazgatás)
DStR Deutsches Steuerrecht (német adójog)
ECHR European Convention on Human Rights (Emberi Jogok Európai Egyezménye)
ECJ European Court of Justice (Európai Unió Bírósága)
ECJ-Slg Judgments by the European Court of Justice (Az Európai Unió Bíróságának döntvénytára)
EEC European Economic Community (Európai Gazdasági Közösség)
És k. o. – és az azt követő oldalak
És tov. – és továbbiak
EU European Union (Európai Unió)
EuZW Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (jogi folyóirat)
FAZ Frankfurter Allgemeine Zeitung (német napilap)
FIFA Fédération Internationale de Football Association (Nemzetközi Labdarúgó Világszövetség)
FIS Fédération Internationale de Ski (Nemzetközi Sí Szövetség)
GG Grundgesetz (Alkotmány)
GRUR Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht (Iparjogvédelem és szellemi tulajdonjog)
GWB Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (Törvény a tisztességtelen versenykorlátozás tilalmáról)
IOC International Olympic Committee (Nemzetközi Olimpiai Bizottság)

ISLA International Sport Lawyers Association (Sportjogászok Nemzetközi Szövetsége)
IASL International Association of Sports Law (Sportjogi Nemzetközi Szövetség)
JA Juristische Ausbildung (jogi folyóirat)
JuS Juristische Schulung (jogi folyóirat)
JZ Juristenzeitung (jogi folyóirat)
Lj. – lábjegyzet
LG Landgericht (szövetségi tagállami bíróság)
LSV Landessportverband (szövetségi állami sportszövetség)
MarkenG Markengesetz (Törvény a márkák és egyéb ismertetőjelek védelméről)
MüKo Münchener Kommentar
NADA Nationale Anti-Doping Agentur (Nemzeti Doppingellenes Ügynökség)
NJW Neue Juristische Wochenschrift (jogi folyóirat)
NJW-RR Neue Juristische Wochenschrift-Rechtsprechungsreport (jogi folyóirat a joggyakorlatról)
NOK Nationales Olympisches Komitee für Deutschland (Németország Nemzeti Olimpiai Bizottság)
NZG Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (jogi folyóirat)
OLG Oberlandesgericht (legfelsőbb szövetségi tagállami bíróság)
OlympSchG Gesetz zum Schutz des olympischen Emblems und der olympischen Bezeichnungen (Törvény az olimpiai jelvény és az olimpiai megjelölések védelméről)
OVR Ordnung für die Verwertung kommerzieller Rechte (Rendelet a kereskedelmi jogok értékesítéséről)
PHBSportR Praxishandbuch Sportrecht (A sportjog kézikönyve)
ReSpoDo Rechtskommission des Sports gegen Doping (Sport Doppingellenes Jogi Bizottsága)
SchiedsVZ Neue Zeitschrift für Schiedsverfahren (jogi folyóirat)
SpuRt Sport und Recht (jogi folyóirat)
StGB Strafgesetzbuch (Büntető Törvénykönyv)
Sz. – széljegyzetszám
SZ Süddeutsche Zeitung (német napilap)
U. a. – ugyan az
UCI Union Cycliste Internationale (Nemzetközi Kerékpáros Szövetség)
UEFA Union des Associations Européennes de Football (Európai Labdarúgó Szövetség)
UrhG Urhebergesetz (Szerzői jogi törvény)
UWG Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (Törvény a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról)

A sportjog bővületében

VersR Versicherungsrecht (biztosítási jog)
WADA World Anti-Doping Agency (Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség)
WRP Wettbewerb in Recht und Praxis (jogi folyóirat)
ZGR Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (jogi folyóirat)
ZHR Zeitschrift für Handelsrecht (jogi folyóirat)
ZIS Zeitschrift für internationale Strafrechtsdogmatik (jogi folyóirat)
ZPO Zivilprozessordnung (Polgári Perrendtartás)